

Someron Joulu 2005

TOIMITUSKUNTA

PÄÄTOIMITTAJA

LEENI TIIRAKARI

TOIMITUSSIHTEERI

AILA TALONEN

EDITOINTI

PEKKA SALMINEN

LEVIKKI

MAIJA LIISA HYYTIÄINEN ja NELLA LINDBERG

ILMOITUKSET

MAIJA LIISA HYYTIÄINEN

KANSIKUVA

TAITELIJAPROFESSORI TAPANI AARTOMAA

PAINOPINNAN VALMISTUS

GRP SEPPO MÄKINEN

PAINOPAIKKA

SÄLEKARIN KIRJAPAINO

Hinta 8 euroa

Sisällysluettelo

<i>Liisi Kärkkäinen</i>	<i>Joulumuistoja</i>	3
<i>Lassi Kantola</i>	<i>Repullinen tarinoita. Mielikuvia ja muistoja</i>	
	1940-luvulta <i>Kirkonmäeltä</i>	4
	<i>Soinit Someron Säästöpankissa 1897–1967</i>	8
<i>Manu Kärki</i>	<i>Someron Talonpoikaissäitiö</i>	11
<i>Pekka Salminen</i>	<i>Someron huvielämää sotien välillä</i>	14
<i>Lisa de Gorog</i>	<i>Taulujuhla Vilppulassa</i>	17
<i>Maija Liisa Hyytiäinen</i>	<i>Kurin historiaa vuosilta 1939–1940</i>	20
<i>Timo Alanen</i>	<i>Muistikuvia Päkästä</i>	23
<i>Reijo Mattila</i>	<i>Kotona Korpelassa</i>	24
<i>Sirkka-Liisa Käpylä</i>	<i>Koistuhdan kultaisen iän kerho</i>	26
<i>Eero Älli</i>	<i>Saarentaan pojanklopit</i>	28
<i>Martti Jokinen</i>	<i>Äh ja Puh</i>	30
<i>Eero Älli</i>	<i>Luukkalan talon työnjuhlassa</i>	
<i>Fred. Miekka-Vaara</i>	<i>Someron Terttilässä 25.3.1946</i>	31
	<i>Fredrik Miekkavaaran elämästä</i>	34
<i>Ilona Salakari-Arvola</i>	<i>Vanhalan tulipalo</i>	35
<i>Sirkku Kurkikangas</i>	<i>Matka Americasta Siperiaan</i>	38
<i>Rikhard Lahti</i>	<i>Epilogi</i>	41
<i>Rauno Lahti ja Reijo Lahti</i>	<i>Somerolainen</i>	
<i>Manu Kärki</i>	<i>Maatalous ja hevonen</i>	46
<i>42Helga Laakso</i>	<i>Vanha valokuva</i>	48
<i>Mikko Paakkonen</i>	<i>Räkkirauta, unohdettu työkalu</i>	49
<i>Olavi Virtanen</i>	<i>Muutoksia ravintoketjussa</i>	50
<i>Juha-Matti Toikka</i>	<i>Odyссеuksen löytöretki</i>	51
<i>Ann-Christine Wahl</i>	<i>Someron pojat ja elektronisen musiikin alkuhistoriaa</i>	53
<i>Juuso Tiirakari</i>	<i>Elokuvan teossa Vuoksenrannassa</i>	56
<i>Lauri Talikka</i>	<i>Muistoloi jouluaatost 1936</i>	57
<i>Sirkka Honkanen</i>	<i>Lauri Kanteen herkullisia sanontoja.</i>	
<i>Risto Ahti</i>	<i>A vot sano ryssä ja pussas</i>	58
	<i>Veretään</i>	59
<i>Raimo Suutari</i>	<i>Tarina kansalaissodan ajalta</i>	60
<i>Arvo Pukkila</i>	<i>Saatteeksi</i>	61
<i>Jouni Tamminen</i>	<i>“Taas lehdet putoo”, tokaisi luutnantti Tapio Horila</i>	61
<i>Erkki Karppi</i>	<i>Pullokersantti</i>	66
<i>Aaro Juhanoja</i>	<i>Pikkulottana Sylvänällä</i>	68
<i>Marja Näykki</i>	<i>Karbidilamppu</i>	70
<i>Olavi Virtanen</i>	<i>Matkailun vaiheita Kittilässä</i>	72
<i>Yrjö Niemelä</i>	<i>Somero-Seuran kesäretkellä</i>	75
<i>Jorma Aalto</i>	<i>Hengen mies V.E. Törmänen.</i>	
<i>Ilkka Juhani Takalo-Eskola</i>	<i>Ystävyiden silta kantaa aikojen yli</i>	76
	<i>Somero-Seura kiittää</i>	78
	<i>Somero-Seuran toimintaa</i>	79
	<i>Somerniemi-Seura 30 vuotta</i>	82

Sydämelliset kiitokset kaikille kirjoittajille, kuvien lainaajille ja muille avustajille. Toimitus on editoinut kaikkia tekstejä, tarkistanut tietoja ja hankkinut tunnisteuksia kuviin. Seuraavan vuoden julkaisua varten pyydetään toimitamaan tekstejä vuoden 2006 elokuun loppuun mennessä osoitteella Leeni Tiirakari, Akustintie 9, 31400 Somero tai sähköpostilla leeni.tiirakari@somero.salonseutu.fi.

Joulumuistoja

*Katson taivaan tähtiä ja niiden helminauhaa
itsestäni etsittävä on mun joulurauhaa.
Joulumaasta kuvitellaan paljon kaikenlaista,
kuinka toiveet toteutuu ja on niin satumaista.
Oi jos jostain saada voisın suuren puurokauhan.
Sillä tahtoisin antaa mä maailmalle rauhan.*

*Joulumaasta uskoo moni onnen löytävänsä,
mutta sepä kätkeyty tai narraa etsijänsä.
Onnea kun mikään mylly valmiiksi ei jauha,
itsestään on löydettävä ihmisen vain rauha.*

*Joulumaa on muutakin kuin pelkkää toiveunta.
Joulumaa on ihmismielen rauhan valtakunta.
Eikä sinne matka silloin kovin kauan kestä,
joulumaa jos jokaiselta löytyy sydäimestä.*

Toistakymmentä vuotta sitten olin muuttanut vieraalle paikkakunnalle työn perässä. Syksyn pimeydenkin aistin eri tavalla kuin asuessani Helsingissä, jossa lamput valaisivat yötä päivää. Kaikki näytti uudella paikkakunnalla vähintäänkin harmaalta. Ensimmäisen joulun lähetessä nousi huoli yksinäisyydestä. Työkiireiltäni en pääsisi vanhempieni luokse joulun viettoon. Mutta ystäväni lohduttivatkin minua sanoen, että ethän sinä siellä yksin ole. Onhan sinulla seurakunta ympärilläsi.

Tuli jouluaatto ja istuin joulukahvilla, ilman jouluruokia, sillä en ollut ehtinyt niitä valmistaa. Mutta silloin ovikello soi. Ovella seisoı perhe Taipalsaaresta. Heillä oli kädessään pieni kynttilä, jossa paloi liekki, ja he lauloivat minulle tutun laulun Joulumaa. Pyysin sisälle, mutta heillä oli vielä monta paikkaa laulettavana. He ojensivat minulle kynttilän hyvän joulun toivotuksin. Olin hämmästyneı ja ilahtunut.

Mieleeni tuli ensimmäinen kohtaaminen tämän perheen kanssa. Ensimmäinen työni pappina oli Taipalsaaren seurakunnassa, johon kuljin bussilla Lappeenrannasta. Eräänä sunnuntaina jumalanpalveluksen jälkeen he pyysivät minua

luokseen, sillä seuraava tilaisuus oli vasta myöhemmin eikä minulla ollut paikkaa odotusajaksi. Heidän luonaan vielä viimeistelin töitäni. Eikä aikaakaan, kun he pyysivät minua kanssaan aterialle.

Tätä kaikkea muistelin heidän lähdettyään kynttilän liekkiä katsellessani. Joulumaa on aina ollut suosikkini, mutta nyt sanat tulivat uudella tavalla mieleeni. Jouluaamuna sain minunkin kotiini. Jouluaamuna sain saarnata kahdesti kirkossa. Vaikka Lauritsalan kirkko on suuri, eivät kaikki joulukirkkoon saapuvat mahtuneet yhdellä kertaa sisälle. Kun kättelin ovella seurakuntalaisiani, taisi sydämessäni soida Joulumaa. Niiden kohdalla, jotka näyttivät yksinäisiltä, kättelin oikein sydämeni pohjasta.

Hyvä joulumuisto löytyy myös vielä kauempaa. Kun työskentelin Käpylän yhtenäiskoulussa viimeistä työpäivääni opettajana, oli joulujuhla. Olin syvästi tyytyväinen, kun oppilaiden joulukuvaelmaa katsoessani huomasin, että he olivat tarkasti kuunnelleet aiemmin koulukirkossa pitämäni joulusaarnan. Siitä oli saatu paljon ideoita. Kun sitten lähdin opettajanhuoneeseen noutamaan takkiani, eräs oppilaani tuli ja ojensi

ylpeänä minulle tekemänsä suuren piparkakun, jonka keskellä komeili sokerilla kirjailtu nimeni. Olin hämmästyneı ja onnellinen. Joulumieli syntyi odottamatta.

Olkoonpa olosuhteemme ja elämäntilanteemme mikä tahansa, juuri Sinulle on syntynyt Vapahtaja, siksi joulu on juhla jokaista varten. Vaikka Marialle ja Joosefille ei ollut tilaa majatalossa, he saivat majoitua talliin. ”Hengitykseen härkien, tyneen lämpöön aasien syntyi Herra taivasten” (virsi 463:2). Helsingissä Aleksanterin kadun kauppojen ikkunoihin rakennetaan joka joulu nähtäväksi eri maiden seimirakennelmia. Kaikkein mieleenpainuvın seimi oli tehty Italiassa. Keskellä on talli ja ympärillä ihmisten arkea, italialaisia päivän askareissa. Seimi haluaa muistuttaa, että Jeesus Kristus syntyi keskelle ihmisten elämää ja arkea. Jälleen kerran mielessäni soi Joulumaa.

Laulun myötä saamme pyytää Kristusta syntymään sydämiimme ja tuomaan rauhan jokaisen meidän elämään ja koko maailmaan. Jeesus Kristus, joulun lapsi ja ylösnoussut Vapahtajamme, auttakoon meitä aina vaeltamaan Jumalan valtakun-

Repullinen tarinoita. Mielikuvia ja muistoja 1940-luvulla Kirkonmäeltä

”Kuopuksemme vaan on niin kamalan hermostuttava. Ehtii joka paikkaan tekemään pahojansa. En muista toisten tuossa iässä olleen niin eläviä. Hän on näes niin kamalan etevä joka lajiin. Poika on nyt kyllä hulluimmillaan. Saan nytkin toisella kädellä pitää kiinni mustepullostasta ja samalla häättää poikaa pois pöydältä. Ja ennen kuin kerkesin kirjoittaa tämän lauseen loppuun, poika jo istuu nojatuolissa ja laulaa almanakasta omiansa. Ja nyt hän on jo taas kirjakaapilla. Siinä sinulle jokunen esimerkki nuorimmaisen toiminnasta.”
Äitini 22.2.1942 päiväämästä kirjeestä isälleni rintamalle.

Kirjoittaja tarinaikäisenä.
Kuva kirjoittajan.

Taisin siis olla melkoinen riiviö. Vaan eipä ollut kovin perinteinen lapsuuteni pihapiirikään. Asuimme ensimmäiset kahdeksan elinvuottani seurakuntatalolla, sen länsipäädyssä.

Jatkosodan alkaessa talo toimi joukkojen kokoontumiskeskuksena, ja kuljetuskalusto oli piilossa viholliselta kirkon etelänpuoleisessa ryteikössä. Puolustusta varten läheiselle pellolle oli kaivettu kaksi kuoppaa. Kukaan ei kuitenkaan muista nähneensä niissä ilmatorjuntatykkiä – vettä vain. Seurakuntatalolla toimi pitkään myös työtupa, jossa valmistettiin vaatetavaraa ja muuta tarpeellista rintamalle lähetettäväksi. Yöajaksi rakennus taas usein muuttui evakkojen väliaikaiseksi majoituspaikaksi. Epävarmoja aikoja elettiin vielä rauhan tultua, kun valvontakomission venäläisupseerit saapuivat seurakuntatalolle vaatimaan inkeriläisten ilmoittautumista pakkosiirtoa varten. Venäläisupseerit tulivat jopa minun kotiini, ottivat talon ainoan puhelimen käyttöönsä ja soittelivat sillä aina Moskovaan asti.

Levollisuuden ja hiljentymisen

tyyssijaksi rakennettu seurakuntatalo pihapiireineen muistutti joskus paremminkin markkinapaikkaa. Ajat olivat sellaiset. Sunnuntai oli sentään aina sunnuntai ja pyhäpäivä. Rauhan palattua talo alkoi nopeasti palvella alkuperäistä käyttötarkoitustaan.

Vaikka olin liian pieni ymmärtämään poikkeuksellista maailman menoa, se ei estänyt tarinareppuani täyttymästä pikkuhiljaa unohtumattomista mielikuvista ja muistoista. Kun sen nyt vuosikymmenien kulluttua tulee joskus avanneeksi ja sisältöä tutkineeksi, sitä on vaikea saada suljetuksi. Aina on joku juttu karkaamassa kutkuttamaan muistin sopukoita. Oikeastaan kasvuympäristöni antoi aimo annoksen virikkeitä elämäni ensimmäisille vuosille.

Sattumia pihalta ja kotoa

Lapsuuteni pihapiiri oli minulle tietysti maailman napa. Etelän suunnassa mäellä kohosi kirkko ylväänä. Kun kieryin kannoillani kellon viisarintavoin, silmiini osui ensin puolentusiinaa naapuriasumuksia, sitten kaksi veden täyttämää kuoppaa ja niiden takana horisontissa Harjun vellikellon

torni. Alempana avautui Kirkkojärvi ja uimaranta, edelleen hautausmaa pitkin kivivaihteineen ja kuusiaidan suojassa koulurakennus. Sitten taas näkyikin kirkko torneineen. Vain yksi pyörähdys ja siinä oli minun Kirkonmäki.

Aivan mäen laella kakkärämäntien suojassa oli Ekbergin Maijan kioski, kirkkokansalle viritetty myyntipyydyys. Punamullalla maalattu, akkunaton lautahötkeli oli malliltaan yksinkertainen. Alaslaskettavasta luukusta tuli hetkessä mainio myyntitiski ja samalla aukosta tulvi riittävästi valoa myyjän tarpeiksi. Maija kauppasi itse valmistamiaan virvokkeita, nisua ja munkkeja sekä makeisia, jos sellaisia siihen aikaan vain oli markkinoilla saatavissa.

Maija oli luonteeltaan etäinen. Minuun hän suhtautui aika ajoin hieman nuivasti. Syy siihen oli kuitenkin minun karkaileva kanini, joka vieraili heti tilaisuuden tullessa Maijan krassipenkissä.

Minulla oli tapana omin päin tehdä vaellusretkiä hautausmaalle. Luvatontahan se tietysti oli, mutta uteliaisuus oli kieltoa vahvempi. Aina kun olin kadonnut pihapiiristä, minua osattiin heti etsiskellä hautausmaalta tai Kirkkorannasta, joka oli toinen suuri mieltymyksen kohde.

Kerran yllätin etsintäpartiot ja vetelinkin makoisia päiväunia kaulatusten Nasse-possun kanssa karsinan puhtailla oljilla. Taisi muuten olla sama possu, jonka puolesta vanhempi veljeni pyysi joulun alla iltarukouksessaan varjelusta. Hän ei tullut muistaneeksi, että Nasseparka oli jo päivällä ylittänyt Manalan virran lahtipenkki purtanaan.

Kerran retkelläni törmäsin keskellä kirkasta päivää hautausmaan kummitukseen. Pelottava kokemus sai minut suorinta tietä säntäämään kotiin. Vaadin äitiäni katsomaan kummitusta. Vein hänet ison koirun juurelle ja osoitin ylös puuhun. Kummitus jökötti edelleen samassa paikassa.

Kun palasimme rivakkaa vauhtia kotiin, minä olin juuri oppinut uutta tietoa. Huuhkajat voivat tuntikausia torkkua liikkumatta paikallaan. Sanaakaan emme kotimatalla vaihtaneet, mutta huomasi äitini syrjäilmällä katsovan välillä minua. Selvästi hän mietti, oliko mielikuvitukseni jälleen kerran saanut minussa täyden vallan. Minulle se oli kuitenkin kummitus, koska siihen hetkeen mennessä huuhkajasta en kerta kaikkiaan tiennyt mitään.

Kartanon vanhaemäntä tuli yllättäen meille toimittamaan jotain asiaansa. Hän oli pukeutunut mustaan pitkähelmaiseen asuun tuon ajan tavan mukaisesti. Minua oli neuvottu, että vieraalle tuli aina olla kohtelias, ja vanhempaa ihmistä kohtaan piti osoittaa erityistä huomaavaisuutta.

Ajattelin, että nyt minulla on oiva tilaisuus toimia kohteliaana isäntänä. Pyysin vanhaemäntää istumaan ja osoitin kädelläni oven pielessä olutta penkkiä. Niinpä hän kehotuksestani istahti, ja siinä silmänräpäyksessä penkki luhistui hänen allaan. Poika perhana, minkä teit! Ääneen hän ei sitä sanonut. Syyttävästä katseesta sen selkeästi aistin, kun yritin auttaa vähäisillä voimillani vanhaemäntää jaloilleen. Teko oli minulta täysin tahaton. Sen vannon. Tiesin tosin, että penkkiä oli useampaan kertaan korjailtu.

Rikoksia ja niiden torjuntaa

Seurakuntatalon puuliiteristä oli hävinnyt kirves. Sinänsä vähäpätöistä tapausta ei tarvinnut kauaa ihmetellä ja kummastella. Katoaminen sai pian luontevan selityksen. Kirkkoon oli yritetty murtautua. Sakariston oveen oli isketty syvä lovi, selvästi kirveellä aiheutettu. Yritykseksi se oli kuitenkin tuomittu. Voi vain kuvitella, minkälaisella kumahuksella kiviset holvit vastasivat jokaiseen kirveen iskuun. Murtautuja – vai liekö ollut peräti useampia – taisi todella pelästyä, että korkeammat voimat olivat vastassa oven takana. Kirkkoviiniin arveltiin olleen synnä pyhäkön häpäisyyn. Kirvestä ei sen koommin löydetty.

Toinen selvittämättömäksi jäänyt rikos sattui kirkonmenojen aikaan.

Someron seurakuntatalo. Kanttorin asunto vasemmassa päädyssä. Kuva kirjoittajan.

Havahduin kotipihallani kesken touhuamisen, kun näin kahden miehen ajavan perä perää polkupyörillä hurjaa vauhtia kirkkotietä alas. Pikkutakin liepeet hulmuta lepattivat ja irtokivet sinkoivat syrjään. Juuri sillä siunaamalla hetkellä naapurin Mikko-kissa livahti koulun portin raosta tielle ja suoraan toisen pyöräilijän eteen. Törmäys oli väistämätön. Kissa parahti sydäntä särkevällä tavalla, kun mies lensi täyden kuperkeikan tehden tiehen. Voi sitä sadatusta, minkä miehen ryökäle suustaan päästi. Joka ainut sana oli täysin sopimatonta ja outoa korvilleni. Ihme kyllä mies sai kömmityksi takaisin pyörän selkään ja jatkoi entistä

hurjemmin polkemista. Mutta vielä vikkilämmin häipyi kissa paikalta.

Kiireelle oli selityksensä. Voroiksi osoittautuneet miehet olivat iskeneet kyntensä sattumoisin kappalaisen ja jonkun muun onnettoman kirkkovieraan ajopeleihin. Sodan jälkeinen pula-aika sai monet hairahtumaan rikoksen poluille.

Pyörävarkauksia oli tapahtunut aikaisemminkin. Ongelma herätti tietysti vanhemmassa väessä keskustelua. Minäpä en jäänyt toimettomaksi. Seuraavana sunnuntaina seisoin yhden miehen pyörävariossa seurakuntatalon takana. Jokaiselta seinän vierustaan pyöränsä jättäneeltä vaadin vartiointimaksun. Elämäni ensimmäinen tienesti taisi olla pari markkaa. Viikkoa myöhemmin mielenkiintoni oli jo suuntautunut toisaalle. Pyörävarkauksien estäminen ei minua enää hetkauttanut.

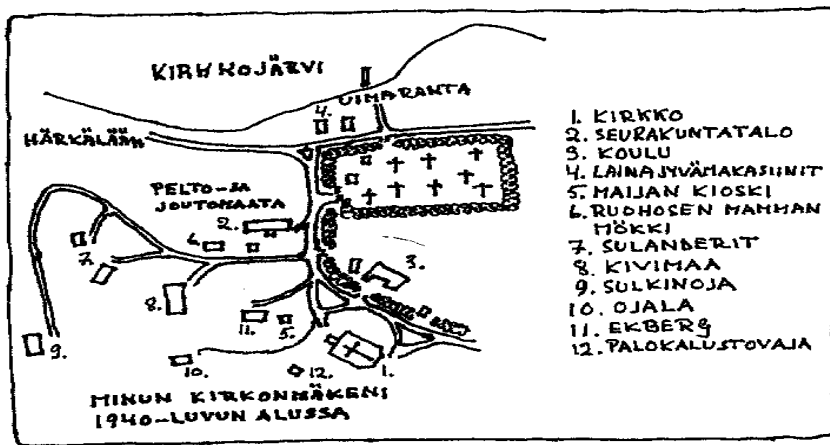
Rippikoululaisia

Tytöt kävivät rippikoulunsa kesäkuussa ja syksyllä oli poikien vuoro. Koulua pidettiin seurakuntatalolla ja sota-aikana poikkeuksellisesti kirkossa. Siksi tuohon aikaan syksyisin pihapiirissä tapahtui kaikenlaista eikä aina kovin tarkkaan harkittua. Poikia kun kiinnostivat enemmänkin hauskanpito ja kepposet kuin elämän perimmäiset kysymykset.

Nopealiikkeiseksi tunnetulla rovastilla oli tapana pysäköidä T-Fordinsa pihalle nokka käännettynä

Lapsuudenkotini seinällä olleen reliefin symboliikka synnytti monia ajatuksia. Kuva kirjoittajan.

Muistikuva pihapiirin maisemista. – Kuva kirjoittajan.

valmiiksi lähtösuuntaan. Tavoilleen uskollisena rovasti kiiruhti heti opituntinsa jälkeen juoksujalkaa autolleen. Pojat tuntuivat tienneen tämän ja päättivät järjestää pienen yllätyksen.

Niinhän siinä sitten kävi, kuten pojat olivat suunnitelleet. Rovasti riensi autoon, käynnisti sen ja painoi sitten kaasupolkimen pohjaan. Moottori ulvoi, mutta auto ei hievahtanutkaan paikoiltaan. Pojat virnuilivat ympärillä onnistuneelle kolttoselle. He olivat nostaneet auton takaosan pöllien varaan. Koiruuden tekijät saivat rovastilta rivakan ripityksen ja äkäisen käskyn poistaa pöllit. Auto pääsi matkaan, mutta pihalla raikui vielä pitkään naurun remakka.

Kesäinen kirkkoranta

Kirkkoranta veti minua puoleensa kuin hunajapytty karhua. Savisen samea vesi ei pulikoimista haitannut. Riitti, että oli kesä – aurinkoinen tai pilvinen, sillä ei juurikaan ollut merkitystä. Uimataito karttui siinä sivussa huomaamatta.

Ranta oli lasten ja myös varttuneemman väen suosittu kesähuone, jonne tultiin kauempaakin, monet eväiden kera. Uimakoulua pidettiin säännöllisesti joka kesä, ja uima-merkkien ja -todistusten jako oli aina juhlallinen tilaisuus. Tapahtuman päätökseksi järjestettiin uintikilpailut. Ranta raikui iloisesti, kun katsojat estottomasti kannustivat suosikkejaan.

Kauppamatkustaja tai mikä lie

kulkija pysäköi autonsa eräänä helteisenä päivänä rantaan johtavan polun varteen. Taisin olla ainoa paikalla ollut ”rantaleijona”, koska hän kysäisi minulta veden syvyyttä. Yritin parhaani mukaan kuvailla hänelle rantaa. Sinä kesänä laituri oli rakennettu tavallista lyhyemmäksi.

Vaihduksaan uima-asunsa ylleen pajupensaiden suojassa mies lähti juosten kohti laituria ja sukelsi suoraan pää edellä veteen. Liekö hän ymmärtänyt väärin puheeni vai unohtanut ne kokonaan. Kauhistuneena seurasin tapahtumaa. Onneksi kotvan kuluttua mies ilmestyi pintaan. Hän seisoi laiturin päässä vyötäisiään myöten vedessä ja päästeli liudan kirosanoja pyyhkien samalla vettä kasvoiltaan. Huomasin oitis, että miehen pyylevä olemus oli saanut reilun pohjakosketuksen. Sen näki pitkistä ja punaisista naarmuista miehen pullealla vatsalla. Siinä vaiheessa katsoin parhaaksi poistua juoksujalkaa rannalta.

Kesäisen huoleton päivä voi muuttua hetkessä murheelliseksi ja unohtumattoman surulliseksi. Näin tapahtui, kun taas kerran olin kirkkorannassa. Siinä rantatörmällä istuen katselin kahden nuorukaisen uintiretkä tukkilautalle. Tuohon aikaan läheisellä sahalla oli tapana uittaa tukkinsa Kirkojärvässä. Matkaa heillä ei enää liemmin perille ollut, mutta toisen uimarin voimat uupuvat. Mieleeni on lähtemättömästi jäänyt hänen viimeiset sanansa toverilleen. Sen jälkeen hän painui

pinnan alle silmiäni edessä.

Kului tovi ennen kuin rannalla olijat tajusivat tilanteen vakavuuden. Minut lähetettiin kotiin hälyttämään apua. Juoksin kuin tulta pohkeissa. Hengityksen vähän tasaannuttua sain vain sanotuksi: ”No niin, yks’ hukkui.” Nähtyään verannalta pelastusyritykset järvellä äitini soitti paikalle kunnanlääkärin ja sairaanhoitajan. Parhaansa pelastajat varmasti tekivät, mutta uhrin hyväksi ei ollut enää mitään tehtävissä.

Lämmin kesäpäivä oli vaihtunut illaksi, kun näin kirkkorantaa hitaasti lähestyvän mustiin pukeutuneen pariskunnan hevosrattailla. Jo kotoa lähtiessään he tiesivät, mikä heitä perillä odotti.

Opintielle

”Koulunkäynnin” aloitin ollessani vain viisivuotias. Jostakin käsittämättömästä syystä menin eräänä aamuna vanhemman veljeni mukaan suoraan neljännelle luokalle. Ehkä opettaja Matti Immosta aluksi viehätti ilmestymiseni paikalle, mutta niin vain kävi, että hän antoi minun jäädä ja lukukauden pesti siitä minulle tuli. Joka aamu eväät ja maitopullo repussani minä taapersin kouluun.

Sain kevätkauden päättyessä muiden tavoin todistuksen. Paras numeroni – en muista mistä aineesta – oli viisitoista. Laskennosta sain vain välttävän kuutososen. Se osoitti opettajan pettämätöntä pedagogista silmää. Hän näki heti, ettei pojasta tule koskaan matemaatikkoa. Eikä

Kun kansa eli kupongilla, kansanhuolto jakoi ostokortteja, joilla sai rajoitetun määrän elintarvikkeita kuukausittain.

Kuva kirjoittajan.

tullutkaan.

Ensimmäisen oikean kouluvuoteni kohokohta oli kuusijuhla, jossa näytelmän päärooli oli uskottu minulle. Olin ylikuonnollisia voimia omannut haltiatonttu. Aloitussanat muistan edelleenkin: "Olen talon tonttuvaari, hoidossain on aitta, laari, kanat, lampaat, lehmät, possut, keveät on mulla tossut."

Kuusen naavasta ja kuminauhasta minulle oli tehty parta ja päässäni oli punainen hiippamyssy. Käsikirjoituksen mukaisesti ilmestyin kaapin takaa näyttämölle ja tehostin sanomiseni pyörittämällä pääni päällä taikasauvaa. Näytelmän juonessa ei edes sivuttu itse joulun sanomaa, vaan kuusijuhlassakin tehtiin tärkeäksi koettua valistustyötä.

Muutosten ja valmistautumisen aika

Kivimiesten työurakan tuloksena kirkon edustan kallionystyrät räjäytettiin ja alue tasoitettiin. Vinosti kirkkopihaan johtanut portti siirrettiin nykyiselle paikalle. Hautausmaata laajennettiin Kirkonkoulun suunnassa. Valtava määrä hiekkaa ajettiin Pappilannummelta alueelle. Tehtävä oli senaikaisilla autoilla mittava urakka, ja aikaa siihen kului kokonainen vuosi. Kivenveistämön miehet rakensivat hartiavoimin ja vinsseillä kiviaidan alueen ympärille.

Lainajvämakasiinien väliin pystytettiin väliaikainen puutyöverstas. Siellä tehtiin tukeista vesijohtoputkia poraamalla ne ontoiksi. Puuputket tarvittiin vesijohdon rakentamiseen hautausmaalle. Muovikauden ihmiselle materiaalinvalinta tuntuu täysin käsittämättömältä, mutta tuohon aikaan elettiin säännöstelytaloudessa ja kaikista tarvikkeista oli huutava pula. Samainen verstaas valmistettiin paanuja vanhan kivisakastin uudeksi katteeksi. Puita sekä pensaita istutettiin ja valkoisia puustonpenkkejä sijoitettiin kirkon ympäristöön ja hautausmaalle.

Seurakunta valmistautui monin tavoin ja huolella lähestyviin 500-vuotisjuhlisiin. Kirjarovio olisi kuitenkin saanut jäädä polttamatta. Kirkon alapuolella sijainneesta palokalu- ja välinevarastosta tyhjennettiin kedolle röykkiöksi vanhoja kirjoja.

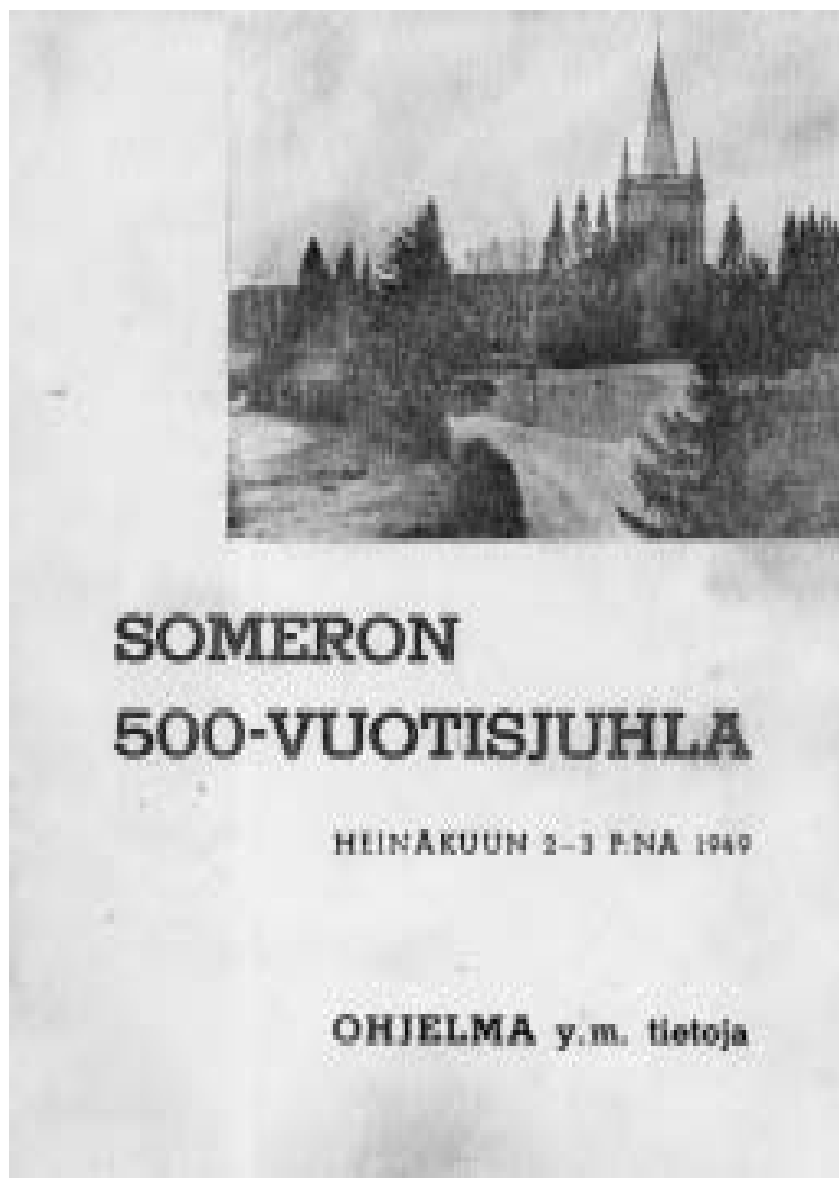
Niiden kerrottiin olleen menneiden sukupolvien kirkkoon unohtamaa uskonnollista kirjallisuutta. Olin tuolloin liian pieni roviota katsellessa tajutakseni, mitä aarteita ja sukupe-rintöjä saattoikaan hetkessä nousta savuna ilmaan.

Muutosten aika merkitsi myös minun omissa elämässäni käännettä. Kirkon lähellä ollut ryteikkö – se sota-ajan kuljetuskaluston piilo- paikka – oli raivattu ja siistitty. Sinne valmistui uusi kotimme. Se oli vain kivenheiton päässä entisestä, mutta lapsuuteni pihapiiri jäi taakseni. Tarinarenpun muistin ottaa mukaani.

Suvun perinteitäkö?

Juttuni kirjoittamisen jälkeen käteeni osui sattumalta isosetäni, murrekirjailija ja perinnetutkija Etti Joutsenen vuonna 1955 kirjoittama kronikka Erään vanhan käsityöläissuvun vaiheita vv. 1796–1955. Siinä hän on kuvannut sukumme vanhoja jäseniä näin:

"Heissä kaikissa oli osittain perin vanhoillisia luonteenpiirteitä: vanhojen asioiden järmäilyä, tarinoiden turisemista, ja myöhemmillä polvilla sammumaton tiedon halu. Ja

Someron seurakunnan 500-vuotisjuhlan ohjelmalehtisen kansi.
Kuva kirjoittajan.

Soinit Someron Säästöpankissa 1897–1967

Lokakuussa 2005 tuli kuluneeksi 125 vuotta siitä, kun Someron vanhin edelleen toiminnassa oleva liikelaitos, Someron Säästöpankki otti vastaan ensimmäiset asiakkaansa. Säästöpankin historia on myös Soinin suvun historiaa, sillä Matti Finni, Toivo Soini, Hulda Soini ja Matti Soini johtivat Someron Säästöpankkia lähes 70 vuoden aikana.

Nimimerkki ”Kynänkärki” kirjoitti Sanomia Turusta -lehdessä heinäkuussa 1871 Someron kuulumisista: ”Tämän kuun 11. päivänä pideytyssä kuntakokouksessa päätettiin muun ohessa kuntaamme perustaa säästövarasto, joka on erinomaisen hyödyllinen ja tarpeellinen laitos erittäinkin palvelusväelle heidän vanhoiksi päivikseen, kun vain taidettaisiin sepittää sille sovelias ohjesääntö.” Sääntöjen laatiminen tuotti ilmeisesti vaikeuksia, sillä ne tulivat valmiiksi vasta 1878, ja senaatin vahvistus saatiin huhtikuussa 1880. Saman vuoden heinäkuussa kuntakokous valitsi säästöpankille hallituksen, johon tulivat Ernst Sagulin, E. R. Danielsson, G. A. Löfgren, Viktor Hovila, Kustaa Nokka ja Matti Aaku. Näistä kolme ensiksi mainittua oli ruotsinkielisiä säätyläisiä ja kolme jälkimmäistä talollisia.

Säästöpankin hallitus kokoontui ensimmäiseen viralliseen kokoukseen, josta on tehty pöytäkirja lokakuun viimeisenä maanantaina 25.10.1880. Jo kaksi viikkoa aikaisemmin oli kassakirjaan tehty merkinnät kunnan 1100 markan pohjarahasta, Kustaa Nokan tekemästä 100 markan lahjoituksesta ja yhdeksästä talletuksesta. Ensimmäisen talletuksen teki rouva Helene Löfgren. Pankin toimisto sijaitsi hänen kotonaan Kiirun talossa ja pankin hallituksen esimies oli hänen miehensä tehtailija Gustaf Löfgren.

Pastori Teodor Brandtin sairastuttua syksyllä 1897 otti pankin hallituskunta kirjuriksi kunnallislautakunnan esimiehen, talollisen Matti Finnin Joensuun kylästä. Kirjurin

Someron Säästöpankin ensimmäinen kamreeri oli Matti Finni. Finnin perheeseen syntyi vuosina 1892–1908 yksitoista lasta, jotka suomensivat sukunimekseen Soini. Muotokuvan on maalannut Viljo Hurme 1945.
Kuva kirjoittajan.

virka julistettiin seuraavan vuoden helmikuussa auki ja hakijoina olivat neiti Helmi Mannström, opettaja Pietari Sorma, pastori A. Penttinen ja Matti Finni. Penttinen ja Finni saivat äänestyksessä molemmat kolme ääntä, jolloin puheenjohtajan äänellä valituksi tuli Penttinen. Hä-

Toivo Soini oli pankinjohtajana vuosina 1921–1944.
Kuva kirjoittajan.

nen toimikautensa jäi lyhyeksi kuten myös vuonna 1900 kirjuriksi valitun neiti Aino Werinin, jonka työsuhde päättyi pankin hoidossa ilmenneisiin epäselvyyksiin. Huhtikuussa 1901 pankin hallitus valitsi kirjuriksi talollisen Matti Finnin, ”joka istuu kokouksissa ja hoitaa pankin asioita, sekä opettaja Sörmanin, joka pitää kirjanpidon”.

Matti Finni oli syntynyt Korpi-lahdella 1859 ja muutti Someron Jaatilan Mäkilään vuonna 1880. Ensimmäisen puolison kuoltua hän avioitui Hilda Tammelinin kanssa, joka piti kestkievaria ensin kotitalossaan ja naimisiin mentyään kotitalasta erotetussa Raadelman talossa. Matti Finni oli käynyt Turun lukkari-urkunistikoulun ja toimi jonkin aikaa myös Someron väliaikaisena lukkarina, sekä kuntakokouksen valitsemana apupoliisina. Someron kunnallislautakunnan esimieheksi Finni valittiin 1888 ja tätä tehtävää hän hoiti 23 vuotta. Vaivashoidon esimiehen laajaksi paisuneita tehtäviä hän siirtyi hoitamaan vuoden 1913 alusta. Kansalaissodan aikana talvella 1918 kamreeri Finni piileskeli Raadelman naapurissa asuneen nahkuri Laineen ullakolla. Punakaartin johtohenkilöt etsivät myös pankin hallituksen puheenjohtajaa August Sandholmia saadakseen haltuunsa Säästöpankin kassaholvin avaimet. Kumpaakaan miehistä ei tavoitettu ja niin kassaholvin ovi räjäytettiin auki. Holvissa olleen kassakaapin murtaaminen ei kuitenkaan onnistunut.

Matti ja Hilda Finnin perheeseen syntyi vuosina 1892–1908 kuusi poikaa ja viisi tytärtä. Kaikki lapset suomensivat sukunimekseen Soini. Pankin työmäärän lisääntyessä ja kamreeri Finnin terveyden heikentyessä lähetti pankin hallitus kesällä 1919 vanhimman pojan Sulo Soinin säästöpankkimiesten kurssille Helsinkiin. Sulo oli käynyt Forssan yhteiskoulua ja aikoi seurata isäänsä säästöpankissa, mutta suunnitelmat muuttuivat, kun hänelle tarjottiin

Matti Soini kutsuttiin vuonna 1967 Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin johtajaksi. Läksiäistilaisuudessa vasemmalta Pitkäjärven konttorin-hoitaja Mikko Mäkirinne, Hulda ja Matti Soini, sekä pankin hallituksen puheenjohtaja Eero Helkiö. – Kuva kirjoittajan.

paikkaa Vienti Export Oy:ssä Turussa. Säästöpankin kirjuriin tehtäviä ryhtyi vuoden 1920 lopulla hoitamaan nuorempi veli Toivo, joka opiskeli Rauman seminaarissa kansakoulunopettajaksi. Matti Finnin kuoltua helmikuussa 1921 pankin hallitus valitsi Toivo Soinin uudeksi kamreeriksi. Kesällä 1922 hänelle myönnettiin ”lukujensa täydentämiseksi” yhdeksän kuukauden pituinen virkavapaus ja sijaisena toimi Voitto Soini, joka oli veljeksistä nuorin.

Kunnanvaltuusto valitsi maaliskuussa 1919 Someron ensimmäiseksi kunnankirjuriksi Sulo Soinin, mutta hänen muutettua pois paikakunnalta tuli tehtävää hoitamaan kesällä 1920 Toivo Soini. Kunnantoinniston siirryttyä säästöpankin talosta Kiiruun taloon vuonna 1922 valittiin uudeksi kunnankirjuriksi Kaarlo Sorsavirta, joka oli Somerniemellä pitkään kirkkoherrana toimineen Artturi Sorsavirran veli. Säästöpankin ensimmäinen kassanhoitaja oli Finnin tytär Lea, joka oli toimessa marraskuusta 1923 vuoteen 1931, jolloin siirtyi Sysmän Säästöpankkiin. Talvella 1925 Toivo Soinille myönnettiin loma sairaalaan menoa varten ja sijaiseksi valittiin puoliso Hulda Soini. Rouva Soini oli syntynyt Haapasaaressa 1899 ja muuttanut Somerolle 1920 kirjanpitäjäksi Someron Maanviljelijäin Kauppaan. Säästöpankin toimistoapulaiseksi

hänet palkattiin talvella 1927. Sitä ennen hän oli toiminut kesälomasi-jaisena, sekä ”palkattomana hoitanut tointa jo toista vuotta”.

Hulda ja Toivo Soinin tytär Lisa de Gorog oli oppikoulua käydessään muutamana kesänä apulaisena säästöpankissa ja on muistellut vanhempiaan Someron Joulu-lehdessä 1983 ja 1994. Äitinsä saapumisesta Somerolle hän on kertonut: ”Someron lähin rautatie-asema oli Jokioinen, johon hoidettiin yhteyttä ensin hevosilla. Somerolle pyrkivä matkustaja sai hypätä ajurin rekeen tai kärryille postisäkkien ja liikkeisiin menevien laatikoiden päälle. Vuonna 1920 kyydissä oli Kotkan kauppakoulusta juuri valmistunut kirjanpitäjä, joka tuli virkaansa Lammin sillan korvassa sijaitsevaan Maanviljelijäin Kauppaan. Pitkän

Hulda ja Toivo Soinin poika Matti Soini oli Someron Säästöpankin johtajana vuosina 1953–1967. – Kuva kirjoittajan.

Someron Talonpoikaissäätö

*Arvid Gustafsson
1956–1979.*

*Eino Mäkilä
1980–1986.*

*Lauri Talikka
1987–1991.*

*Tauno Ylitälo
vuodesta 1992.*

Puheenjohtajat.

Kuvat Talonpoikaissäätöön.

Idea Someron Talonpoikaissäätöön perustamisesta esitettiin ensi kerran virallisesti Someron Manttaalikunnan kokouksessa 9. maaliskuuta 1954. Ajatuksen toi julki manttaalikunnan puheenjohtaja, maanviljelijä Sipi Tuohimäki. Säätiön tarkoituksena olisi keräämäänsä rahaston kautta edistää maataloutta. Oman kiinteistön hankkiminen oli jo silloin suunnitelmassa.

Seuraavan kerran aiheeseen palattiin 12. marraskuuta samana vuonna, jolloinka manttaalikunnan kokouksessa oli läsnä 24 äänivaltaista jäsentä. Tuolloin asiantuntijaksi kutsuttu varatuomari Murén selvitti säätiön perustamisen tärkeyttä siltä varalta, että manttaalikuntalaitos tulisi lakkautettavaksi. Manttaalikunnan varat voidaan säätiön avulla säilyttää maataloutta edustavien piirien hallussa.

Someron Manttaalikunta myönsi tuossa kokouksessa perustettavalle säätiölle peruspääomaksi 50.000 ja käyttöpääomaksi 675.000 silloista markkaa. Rahat talletettiin Someron Säästöpankkiin, joka on siitä pitäen hoitanut säätiön rahavarat. Kokous velvoitti manttaalikunnan puheenjohtajan Sipi Tuohimäen ja Someron kunnansihteerin Esko

Kulkin pyytämään oikeusministeriöltä lupaa Someron Talonpoikaissäätöön perustamiseen ja sen merkittävistä säätiörekisteriin. Luvan myönsi ministeri Weijo Henriksson 1.3.1955, ja rekisteriin säätiö merkittiin 15.4.1955.

Someron Talonpoikaissäätöön hallituksen rakenteeksi sovittiin systeemi, että Someron Manttaalikunta valitsee siihen neljä edustajaa ja Maataloustuottajain Someron yhdistys kaksi. Niinpä ensimmäiseen hallitukseen 1955 valittiin manttaalikunnan edustajina Sipi Tuohimäki,

Hallitus 2005. Ylärivi vasemmalta: Jarmo Mäki, Ilkka Koivuniemi, Jorma Lemberg, Jyrki Kerminen. Alarivi: sihteeri Aulis Kankare, puheenjohtaja Tauno Ylitälo ja varapuheenjohtaja Pentti Savolainen. Kuva Talonpoikaissäätöön.

josta tehtiin puheenjohtaja, Arvo Maasilta, josta tuli varapuheenjohtaja, Arvid Gustafsson, joka määrättiin sihteeriksi, ja Sulo Haltialle jäi rivijäsenen rooli samoin kuin Into Hovilalle ja Jussi Seppäselle, jotka kaksi viimeksi mainittua valittiin Maataloustuottajien Someron yhdistyksen edustajiksi. Seuraavana vuonna toimihenkilöt vaihtoivat tehtäviä niin, että vuodesta 1956 puheenjohtajana toimi Arvid Gustafsson, varapuheenjohtajana Sipi Tu-

himäki ja sihteerinä Arvo Maasilta; tuona vuonna edesmenneen Jussi Seppäsen tilalle tuli Kosti Lauren. Sulo Haltia ja Into Hovila jatkoivat rivijäseninä. Tässä kokoonpanossa hallitus istui monet vuodet.

Vuonna 1961 katsottiin tärkeäksi, että karjalaisen siirtoväen edustaja on mukana hallituksessa, ja siksi hallituksen varajäsen Armas Talikka kutsuttiin mukaan hallitustyöskentelyyn, jossa hän viihtyi vuoteen 1973. Ylipäättään hallitukseen päässeet

ovat viihtyneet siinä pitkään eli ovat aina tulleet uudelleen valituiksi. Miehiä on vaihdettu harvakseltaan, veren vaihtoa on ollut hyvin vähän. Ja vain kolme kertaa 50 vuoden aikana hallituksen sisällä on tapahtunut nousujohteista urakehitystä eli rivijäsen on noussut puheenjohtajaksi. Yleensä on istuttu sillä hallituspostilla, johon on aikanaan tullut valituksi, esimerkiksi Pentti Savolainen 25 vuotta varapuheenjohtajana. Näin asiat ovat tietenkin tulleet tutuiksi kauan mukana olleille. Hallituksen varajäsenet eivät ole koskaan yleneet varsinaisiksi jäseniksi; joskus, joskin harvoin, he ovat päässeet kokoukseen, kun vakinaiselle edustajalle on tullut voittamaton este, ja miksei olisi tullut, sillä kaikki hallituksen jäsenet ovat olleet aikansa meneviä miehiä kunnalliselämässä ja yhdistystoiminnassa.

Koska Someron Manttaalikunta lakkautettiin vuonna 1993, se ei enää voinut valita jäseniä säätiön hallitukseen. Niinpä tämän jälkeen hallitus täydensi itse itseään ero-vuoroisten osalta, mutta niin, että vanhat manttaalikunnan aikanaan valitsemat edustajat jatkoivat hallitustyöskentelyä.

Talonpoikaissäätöä jämäkästi johtanut hallitus on ollut 50 vuotta lähes täydellisesti miesten maailma; tasa-arvolaki ei ainakaan toistaiseksi ole vaikuttanut valintoihin. Vuodesta 1961 seitsemän säätiöveljeksien piiri on hallinnut järjestöä, vain kerran mukaan pääsi yksi Venla, nimittäin vuonna 1975 Terttu Sagulin, ja hänkin vain yhteen kokoukseen.

Säätiön pitkäaikainen sihteeri Matti Antola on todennut, että hallitusryhmä oli kiinteä, hyvähenkinen, keskenään viihtyvä ja motivoitunut.

Someron Talonpoikaissäätö osti välittömästi pari viikkoa rekisteröinnin jälkeen 29.4.1955 Someron Säästöpankilta 7.300.000 silloisella "ikivanhalla" markalla 4400 m²:n suuruisen Pankki-nimisen tilan, jolla sijaitsi myös vanha säästöpankkirakennus. Pankin puolelta myynnin hoitivat Eero Helkiö ja Akseli Hairo. Koska tontti oli pienenlainen, säätiö osti Someron Sahalta 19.5.1959 lisämaata 1724 m²:n verran 689.600 markalla. Eikä tässäkään ollut vielä

Someron Säästöpankin ensimmäinen oma toimitalo vuosina 1916–1955 oli myös Soinin perheen koti. Myöhemmin rakennuksessa toimi Hotelliravintola Somerhovi, joka tuhoutui tulipalossa talvella 1990.

Kuva Manu Kärjen.

As. Oy. Rantapelto. – Kuva Kari Nieminen.

Stipendienjakotilaisuus. Takana vasemmalla Tauno Ylitalo, Aulis Kankare ja Johannes Kärki. Edessä vasemmalla Elina Järvinen, Karoliina Koivisto ja Mikko Kankare. – Kuva Marjukka Lampo.

tarpeeksi, sillä Alhorannan perikunnalta hankittiin yhteensä 860 m²:n pikkutilat Alhonkulma I ja Alhonkulma II 14.2.1961 hintaan 300.000 markkaa. Näin Someron Talonpoikaissäätön tonttialue muodostui neljästä tilasta, joiden yhteinen pinta-ala oli noin 7000 neliömetriä. Kiinteistöjen ostot lainoitti Someron Säästöpankki. Someron Manttaalikunta toimi anteliaana kummina säätiölle ja turvasi sen elämän runsailla kumminlahjoilla: rahaa satoi säätiön tilille 25 vuoden aikana (1955–1980) kuin mannaa taivaasta, yhteensä 320.333 ”mummon” markkaa, jotta lainat saatiin hoidetuiksi ja juoksevat menot katetuiksi.

Kiinteistö saatiin tuottamaan, kun vanha pankkirakennus oli ensin vuokralla Someron kunnalla 1955 ja 1956. Kärjäsalina talo oli 1957. Seuraavana vuonna 1958 rakennuksen vuokrasi Loimaalta Grönholmien perhe, joka perusti siihen Hotelli Somerhovin. Vuokrasopimusta jatkettiin 30 vuotta. Pöytäkirjoja selaamalla saa sen käsityksen, että Somerhovissa oli aina menossa jokin remontti tai sinne oli ainakin tulossa remontti. Somerhovin merkittävä laajennus

toteutettiin 1967. Korjaustöitä ja uudisrakennuksia suunnittelivat rakennusmestari Niilo Nurmi ja rakennustarkastaja Reino Toikka. Sisustus-suunnittelijana käytettiin mm. taiteilija Pi Sarpanevaa. Vuonna 1984 tehtiin talon viimeinen merkittävä ehostus. Remonttilaskut olivat varsin suuret – suuresta talostakin oli kyse – ja niinpä vuokratulot tahtoivat jäädä pieniksi. Vuokrista olikin ikuinen kina ja suukopu Grönholmien kanssa 30 vuoden aikana.

Joulukuun 22. päivänä 1988 huonokuntoiseksi rapistunut ja monin tavoin huonon ruuan ja epäsiisteyden takia riesaksi muodostunut Hotelli Somerhovi ja sen ympärillä olevat maat eli nuo neljä tilaa myytiin Haka-Invest Oy:lle 1.500.000 markalla.

Rahat sijoitettiin määräaikaistilille. Osa niistä tarvittiin heti puolen vuoden päästä, kun 13.6.1989 Someron Osuusmeijeriltä ostettiin 94,5 m²:n suuruinen osakehuoneisto As. Oy. Someron Rantapellostä 360.000 markalla. Tilat remontoitiin 80.000 markalla ja huoneisto lahjoitettiin 14.3.1990 Maataloustuottajain Someron yhdistykselle. Lahjoitus-tilaisuutta oli seuraamassa myös julkinen sana. Someron 4H-yhdistys

sai huoneistosta omat toimi- ja toimistotilat.

Lopuille sijoitusrahoille tuli hyvää käyttöä vuonna 1997, kun säätiö päätti ostaa SA-Hallinto Oy:ltä Kiinteistö Oy. Someron Värimaan osakkeita, jotka oikeuttivat kolmeen huoneistoon pinta-alaltaan yhteensä 241,5 neliömetriä. Osakkeet maksoivat 1.000.000 markkaa. Huoneisto vuokrattiin Someron apteekin apteekkarille Raili Onnelalle, ja vuokrasuhde jatkuu edelleen.

Säätiön varoja on ollut myös sijoitettuna Neonmarkan ja Raision osakkeisiin sekä erilaisilla talletustileillä. Säätiön pankkitilille on siis tullut rahaa vuokratuloista, osinkotuloista ja korkotuloista, jota rahaa on sitten eri vuosina jaettu säädekirjan määräysten mukaan.

Varsinainen, ja merkittävä, lahjoitus- ja avustustoiminta pääsi alkuun 1990, sitä ennen se oli ollut hyvin sattumanvaraista. Lähinnä muutammat maatalouden opiskelijat olivat saaneet pikku stipendejä, kuten 1972 Pertti Tamminen ja Eeva-Liisa Topo kumpikin 100 markkaa. Vuonna 1980 Jarmo Lehto sai 250 markkaa ja 1981 Harri Kalin 350 markkaa ja 1983 Eila Linnanmäki ja Matti Pentti kumpikin 300 markkaa. Vuonna 1989 lahjoitettiin manttaalikunnan kautta jaettavaksi opiskelijoille 4000 markkaa, mutta saajien nimet eivät tulleet säätiön pöytäkirjaan. Viime vuonna Someron Talonpoikaissäätio muisti pitkästä ajasta opiskelijoita. Yhteissummaltaan 1500 euroa jaettiin seuraaville: Johannes Kärki, Mikko Kankare, Riikka Gustafsson, Karoliina Koivisto, Elina Järvinen ja Martina Juselius.

Kun säätiön tilien saldo alkoi näyttää tarpeeksi plussaa, alkoi myös maatalousjärjestöjen avustaminen. Ensiksi ehti MTK-Somero saamaan huoneiston lahjoituksena 1990, ja seuraavina vuosina eri järjestöjä on muistettu runsaskätisesti: vuosien 1990 ja 2004 välisenä aikana on jaettu yhteensä 1.215.200 ”mummon” markkaa eli 202.533 euroa. Someron Talonpoikaissäätio on selvästi osoittanut tarpeellisuutensa ja voidaan perustellusti sanoa, että sen perustamisessa 50 vuotta sitten oli talonpoikaisjärkeä.

Someron huvielämä sotien välillä

Viime vuosisadan alun "piiri-hemppa" ja "elotanssit" kehkeytyivät ensimmäisen maailmansodan aikana, ja huvielämän elpyminen sodan jälkeen tapahtui voimakkaan nuorisoseuratoiminnan ansiosta.

Joensuun nuorisoseuralla oli oma talo Sarastus Kirkonmäellä Salontien ja Helsingintien kulmassa. Rakennuksen toinen pää oli kunnantoiniston hallussa ja toisessa oli nuorisoseuran sali ja "puhvetti", jota hoiteli monet vuodet Niemelän Olga. Nuorisoseurantalaja rakennettiin pääasiassa talkootyönä Pajulaan, Pitkäjärvelle, Sylvänä-Ollilaan ja Etelä-Somerolle. Vierailuitamia järjestettiin eri osastojen välillä.

Tyypillisesti seuran iltaman ohjelmaan kuului puhe, runo tai laulua ja "näytöskappala", ja ohjelma suoritettiin paikallisin voimin. Näytelmän kullisit, tavallisesti pahvista, olivat myös seuran jäsenten tekemiä. Pahville maalattiin puita tai huoneita, joihin kuului ovia, ikkunoita ja kakluuneja. Joensuun kerhon suosittuja näytelmiä olivat "Lukkarin arkitoimet", jossa kinnuttiin voita niin ponnekkaasti, että piimää roiskui etupenkkiin asti. Toinen suosikki oli "Hirviherrat", jota esitettäessä pahvista tehty kakluuni

romahti lattialle paljastaen sen sisällä kirja kädessä seisoneen kuiskaaja Aarne Piatton, myöhemmin Vinnin Saaran (Saara Soinin) aviopuolison. "Tuukkalan tappelussa" tarvittiin niin suuri avustajien joukko, että katsomo miltei tyhjentyi. Tappelun tuoksina oli hurja ja lattia põlisi niin, että kaatu-neet rupesivat aivastelemaan.

Vähitellen innostus "näytöskappaliin" alkoi laimeta, mutta ohjelmaa oli oltava, jotta saatiin tunti tanssia ilman korkeaa huviveroa. Tilannetta pelastamaan tuli vuoropuhelu "Kylän kellot", jossa Venssonin Klaara (Klaara Elomaa, myöhemmin Björk) ja Vinnin tyttäret Saara tai Lea (Lea Soini, myöhemmin Vainio) esittivät juorukelloja, jotka vatvoivat kylän asioita. Niemelän Olgan mukaan: "Vinnin Saara ja Venssonin Laara, net on näyttäläjöi."

Tanssimusiikista vastasivat sellaiset paikalliset pelimannit kuin Roosin Eikka, jonka valssia soittelivat muutkin pelimannit, ja Kylämäen Niku, jonka polkka oli tunnettu Someron rajojen ulkopuolellakin.

1920-luvun loppupuolella innostus nuorisoseuran toimintaan alkoi hiipua Joensuussa, vaikka se jatkuikin vireänä syrjäkulmilla ja keskittyi entistä enemmän kerhotoimintaan,

johon kuului keitto-, puutarha- ja käsityökurseja. Talkootoiminta oli myös oleellinen osa seuran ohjelmasta.

1930-luvulla alettiin vaatia salolaisten ja forssalaisten muusikojen esiintymistä ohjelmattomissa tanssitilaisuuksissa, joissa polkan, potkumasurkan ja saksanpolkan, jota kutsuttiin myös tyskäpolkaksi, suosio alkoi heiketä, ja tansseista etusijalle nousivat valssi, foxi ja tango. Toisinaan iltamista tehtiin naamiaiset ja muistan, miten koti-apulaisemme ja pankin tytöt panivat kokoon patarouvan asuja, romanttisia krinoliineja, noidan kaapuja ja kotitekoisia naamioita. Jos musiikista vastasi Georg Malmsten ja hänen Dallapé-orkesterinsa, oli yleisömenestys taattu.

Kesäisin oli palokunnan tai Lottajärjestön kesäjuhla arpajaisineen, enkä unohda koskaan vappujuhla, joissa myytiin vappuhuiskuja ja ilmapalloja. Ulkoilmajuhlat torvisoitokuntineen olivat mielestäni kovin juhlallisia.

Tansseja pidettiin Työväentalolla ja Suojeluskunnantalolla ja kummasakin tarjottiin toisinaan vierailevan teatterikiertueen näytelmiä. Teatteriryhmiä tuli Salosta, Forssasta ja toisinaan Turustakin.

1930-luvulla huvielämässä tapahtui mullistus elävien kuvien yleistyessä. Sekä Työväentalo että Suojeluskunnantalo alkoivat näyttää filmejä vähitellen säännöllisesti kahdena päivänä viikossa: sunnuntaisin kolme näytäntöä kello kolmelta, puoli kuudelta ja kahdeksalta ja keskiviikkoiltaisain kello kahdeksalta. Kummallakin elokuvatalolla oli vain yksi projektori, mikä aiheutti ohjelman keskellä "pullatauton", jonka aikana elokuvakoneen käyttäjä kelasi näytetyn filmin takaisin ja asetti uuden kelan koneeseen. Moneen kertaan näytetyt filmit aiheuttivat usein ohjelman katkoja. Vuonna 1941 Suojeluskunnantalo paloi, ja sen tilalle rakennettiin kamalan näköinen

Nuorisoseura Sarastuksen talo rakennettiin 1907. Talo siirtyi Someron kunnantaloksi 1925. Talo purettiin 1988. – Kuva Ella Grönholmin.

Uudenvuoden vastaanottajaiset Rautelan Knaapilla vuonna 1933. Kuvassa vasemmalta kunnanlääkäri Torsten Lahermaa, rouva Helmi Lahonen, hammaslääkäri Essi Beckman, rouva Paula Lahermaa, rouva Helmi Knaapi, pankinjohtaja Toivo Soini, opettaja Anna-Liisa Parko, opettaja Kerttu Niemelä (Hulda Soinin sisar), rouva Hulda Soini. Takarivissä nimismies Viljo Lahonen, maanviljelijä Oskari Knaapi, isännöitsijä Reino Parko, autoilija Akseli Teränen. – Kuva kirjoittajan.

vetoisa lato, elokuvateatteri Kino.

Uskollisiin elokuvissa kävijöihin kuului räätäli Arvo Toivonen, aina huolellisesti pukeutuneena kauden mukaan. Muistan isäni Toivo Soinin huomauttaneen nähdessään Arvon kävelevän Lammin sillan korvassa olevasta talostaan vanhan pankin ikkunan ohitse: ”Jaaha, kello on varttia yli viiden, koska Poika nostelee leffaan.” Poika oli Alli-sisaren veljelleen antama lempinimi. 1930-luvun loppupuoli toi kaksi uutteraa elokuvissa kävijää, opettaja Sakari Kempin ja hänen Sofia-puolisonsa.

Kotimainen filmitoiminta oli vielä 1930-luvulla lapsenkengissä, ja tyypillistä filmiä kuvattiin näin: ”Kihisten, kahisten heinälatohon menevi.” Tavallisesti räystäiden tippumisen tai tyttö heiluttamassa kättyä osoitti ajan kulumista. Muistan isäni valittaneen eräänä sunnuntaina istuttuaan pari tuntia katselemaan Maiju Lassilan teokseen perustuva ”Tee työ ja opi pelaamaan” -filmiä, ettei häntä saisi pitkään aikaan kat-

somaan suomalaista elokuvaa. Monet pitivät niistä kuitenkin enemmän kuin ulkomaalaisista, koska niissä ei tarvittu suomen ja ruotsinkielistä käännöstä.

Kotimaisissa filmeissä oli sentään muutama kohtalaisen hyväkin. Niiden joukossa oli ”Juurakon Hulda”, maalta Helsinkiin tulleen tytön tarina. Hulda oli nuoren tuomarin, naisten suosikin Tauno Palon, taloudenhoitaja. Hulda opiskeli työn ohella akateemisen tutkinnon, ja tuomari rakastui taloudenhoitajaansa. Suuri romanttinen filmi ”Runon kuningas ja muuttolintu” kertoi kansallisrunoilija J. L. Runebergin rakastumisesta itseään paljon nuorempaan neitoon, jota näytteli Ansa Ikonen. Sellaiset ulkomaiset filmit, kuten Erich Maria Remarquen ensimmäistä maailmansotaa käsittelevä tarina ”Länsirintamalta ei mitään uutta”, aiheuttivat vilkasta keskustelua vallankin siinä ikäluokassa, joka oli elänyt ensimmäisen maailmansodan aikana.

1930-luvun lopulla Joensuu sai

parina talvena keinotekoisien jääkentän, jonka palokunta teki Suojeluskunnantalon urheilukentälle. Sen ympärille pystytettiin valopylväät, ja nuoriso sai joskus iltaisin luistella Waldteufelin ”Luistelijat”-valssin sävelten tahtiin. Minusta se oli hienoa. Aivan kuin Joensuusta olisi tullut kaupunki.

Kerran kentällä oli luistelunäytös. Kaksi tukevahkoa, balettipukuun puettua neitosta nosti jalkaa vaaka-asentoon, ja heidän oravaturkkejaan kantoi herrasmiehen tyyliin yhteiskoulun nuori historianopettaja Jouko Saikkala. Me tytöt olimme niin innostuneita, että näytöksen jälkeen miltei jokainen yritti viikkokaupalla nostaa mono-kenkään ruuvattua ”Nurmi”-luistinta vaaka-asentoon kaiken aikaa peläten, että luistin putoaa jälle ja kaunoluistelija kaatuu nenälleen.

Kertunsalon tanssilava oli keksäisin suuri vetonumero, ja se sai kilpailijan Havuharjun lavasta, jota hoteli vapaaehtoinen palokunta O. V.

Nurmen johdolla. Nurmi oli ”Pump-pulavan” sielu ja teki siitä suosituksen iltamien ja kesäjuhlien työssijän. Vähitellen syntyi oikea lavakilpailu ja uusia rakennettiin sekä Somerolle että ympäristöpitäjiin.

Nuo lavat olivat nuorison kokoon-tumisaikkoja, kun taas vanhempi väki saattoi juhlaa juhannusta Tam-melan Kansanpuistossa tai uuden vuoden vastaanottajaisia yksityisissä kodeissa. Vuoden 1933 uudesta vuodesta tuli kieltoain kumoamis-juhla, jota vietettiin muiden muassa Rautelan Knaapilla. Pöydässä oli juhlan kunniaksi runsaasti laseja ja pulloja, vaikka useimmat vieraat, kuten vanhempani, eivät nauttineet mitään Vichy-vettä vahvempaa. Ehkäpä muutamat vieraat ottivat lasillisen, koska Teräsen Aksu otettiin kyytimieheksi. Ilmeisesti juhlan henki oli korkealla, sillä tinan valamista varten kuumennettu hiilusta antoi aihetta mustiin viiksiin.

Muistan pari vanhempieni jär-jestämää uuden vuoden vastaanot-tajaisjuhlaa, joista toisessa tarjottiin hedelmäsalaattia jälkiruoaksi, enkä edes muista, miten monta appel-siinia siihen ”haaskattiin”. Toisessa

vastaanottojuhlassa taas tarjottiin kotitekoista jäätelöä, ja sain olla mukana veivaamassa konetta. Palkaksi sain auttaa männän puh-distamisessa ja sain kerrankin niin paljon jäätelöä, että joksikin aikaa kiinnostukseni tymäkkään herkkuun hävisi.

Sitten tuli sota ja jäätelö, makei-set ja appelsiinit olivat vain muisto. Kahvikesteistä tuli korvikesteistä, ja tee korvattiin kuivatuista lehdistä tehdyllä juomalla, jota kutsuttiin vih-tavedeksi. Kahvileivät makeutettiin kotitekoisella siirapilla ja sakariinilla. Vuosien 1942–43 viljasato imeltyi sateisessa maassa niin, että pulla ja muut kahvileivät eivät nousseet. Perunasato jäätyn varhaisen hallan kynsissä, ja äitini mukaan koko Helsinki haisi lantulta. En syönyt koskaan ”junttiloora” niin usein kuin silloin, ja parina ensimmäisenä opiskeluvuonnani lämmitin sitä koko viikon saatuaani kotoa ruokalahetyk-sen.

Talvisodan jälkeen monet lah-joittivat lentokoneiden hankintaan vihkisormuksensa ja saivat tilalle rautasormuksen, joka värjäsi kanta-jansa sormen mustaksi ja symbolisoi

ajan aineellista köyhyyttä. En unohda koskaan ylioppilaiden ohimarssia so-tamarsalkka Mannerheimin asunnol-la Kaivopuistossa. Vaikka marsalkka oli vielä ryhdikäs, näytti hän vanhalta ja väsyneeltä. Sellaisena hän edusti mielestäni koko aikakautta, jonka oleellisia piirteitä olivat aineellinen puute, suru ja murhe. Mitä sitten tulevaisuus toisi mukanaan?

Jotenkin tuosta synkästä ajasta selvittiin, usein huumorin avulla ja nauramalla vaikkapa Oraksen maitojonossa kerrotulle jutulle somerolaistytöstä, jonka kerrallinen kumppani, nuori herra ja upseeri oli ”maistanu” sotalomalla vähän liikaa ja nukahtanut tytön kamariin. Tyttö oli haltioissaan ja kertoi: ”Se oli niin kaunis miäs, et mää pirin sen päätä käsivarrellain ja kattelin sitä, enkä mää malttanu nukkuut koko yösees.”

Siitä kaudesta selvittiin suo-malaisella sisulla ja kovalla työllä, josta tarjosi innostavan esimerkin kunnankirjuri August Jutila, joka mennä hyristi mottimetsään aamulla kello neljä polkupyörällään, jossa

Hienoston retki Somerniemelle puuseppä Salomaan moottoriveneellä vuonna 1919. Lähtö Maanviljelijäin Kauptan rannasta, taustalla Lammin silta. – Kuva Somero-Seuran kuva-arkisto.

Taulujuhla Vilppulassa

Taitelija Alpo Tuomisto ja Kaarina Pollari.

Vilppula-Seura ja Vilppulan kunta järjestivät kotiseutuneuvos-Kaarina Pollarille iloisen yllätyksen.

“En osannut kuvitella, että tällainen oli suunnitteilla.” Kotiseutuneuvos Kaarina Pollarin muotokuva

paljastettiin lauantaina 23.7.2005 juhlatilaisuudessa Vilppulan kunnantalolla. Kauniilla kukkalaitteilla koristeltu valtuustosali oli ääriään myöten täynnä juhlaväkeä. Juhlijoita oli läheltä ja kaukaa. Sukulaisia, ystäviä, tuttavii. Kukkalaitteitakin

hehkuvampi oli itse juhlien kuningatar Kaarina, vieno puna poskillaan kuin koulutyöllä ikään.

Täydellinen yllätys järjestettiin myös tämän jutun kirjoittajalle, kun sain kutsun tilaisuuteen. Se oli minulle suuri ilo ja kunnia kesken kiireisen museokesän. Aila ja Juhani Talonen ottivat minut suojelukseensa ja tarjosivat jo menomatalla useampia kotiseutukierroksia matkallamme entisen somerolaisen Kaarina Pollarin muotokuvan paljastusjuhlaan.

Lähdimmekin matkaan jo juhliä edeltäneenä päivänä. Tapasimme entisiä somerolaisia kuten meijerikkö Martta Viitasen Pälkäneellä, entisen Dahlbergin Annaliisan Kangasalla sekä Länkipohjassa Arvo Salkolahden, joka on syntyisin Hännälästä. Ehdittiinpä kuitenkin illalla jo Vilppulaankin. Saimme todella sydämellisen ja lämpimän vastaanoton. Anneli ja Reijo Mattila olivat ehtineet jo ennen meitä, he olivat liikkeellä asuntovaunulla. Saimme asua Kaarinan kesämökissä järven rannalla. Mökin ympäristö, kuten rivitalossa olevan talviasunnonkin

Kuivatuslüteri.

Wivi Lönnin suunnittelema Kuutolan käsityökeskus.

Muotokuvan paljastuspuheen piti talousneuvos Tauno Mäkelä.

piha on täyttynyt viherpeukalon istuttamista puista ja pensaista.

Vilppulassa tehtiin kotiseutukierrosta useaan otteeseen. Kosken rannalla oli ihmeellinen iso rakennus, joka on siirretty tohtori E.W. Lybeckin Elämänmäen Parantolan pihapiiristä, liekö puuvaja vai pyykinkuivausrakennus? Tuuletus ainakin rakennuksessa oli järjestetty hyvin. Mallipiha ja -tila Ylä-Ajos käytiin katsomassa. Päärakennus on kaksikerroksinen ja lähes 200 vuotta vanha. Wivi Lönnin suunnittelema Käsityökeskus jäi mieleen kuten paljon muutakin kaunista ja historiallista.

Luantaina käytiin aamupäivällä

Juhlan juontaja Maiju Kurppa.

kurkistamassa päivän päätähteä ja samalla lainaamassa sitä kotiin jäänyttä siltyrautaa. Päivän päätähti säteili. Hovipukijana toimi Pirjo Hokkanen, ja upea Jokioisten kansallispuku oli jo puettu päälle. Kaunis puna poskilla oli melkein sävysävyyden puun kanssa. Säiden haltijakin suosi juhlapäivää.

Kunnantalon ovella olivat kansallispukuun sonnustautuneet naiset toivottamassa juhlayleisön tervetulleeksi. Ala-aulassa oli kahvitarjoilu tietysti kakun keralla. Kahvin jälkeen siirryttiin toiseen kerrokseen valtuustosaliin. Juhlan aloitti Jukka Taskinen esittämällä pianolla Oskar Merikannon Vapauden laulun. Rauni ja Juha Komulainen esittivät laulut Linnulle kirkkomaalla, Itkevä huilu ja Oi muistatko vielä sen virren. Juhlan juonsi Maiju Kurppa. Airuet paljastivat muotokuvan, jossa ei ole moitteen sijaa. Niin on mallinsa näköinen. Muotokuvan paljastustilaisuudessa pitivät lyhyen puheen Tauno Mäkelä Vilppula-Seurasta, kunnanjohtaja Mauri Heinonen, taiteilija Alpo Tuomisto ja tietysti kotiseutuneuvos Kaarina Pollari. Muotokuvan malli oli määrännyt, että pitkiä puheita ei sitten pidetä.

Kuulin kerrottavan, että kertyi 47 liuskaa aineistoa, kun Kaarina Pollarin ansiolistaa koottiin. Tuskin siinä on edes kaikki. Juhlissa

esitettiin lyhennelmä ansiolistasta. Kotiseutuneuvos Kaarina Pollari on toimittanut seuraavat teokset: To-loppakelekalla Vilppulaan –sananparsikokoelman, Suursaaresta Sallaan, Vilppulan kaatuneiden matriikelin, Someron sankarivainajien muisto, Vilppulan kirjan, Vilppulan Sähkö Oy:n historiikin, osan kirkonkylän koulun 100-vuotishistoriikista sekä Vilppulan kirkot ja hautausmaat -kirjasta. Kaarina Pollari on ollut mukana perustamassa Vilppulan Joulu -lehteä.

“Olin kotiseudullani Somerolla tottunut tekemään kotiseututyötä. Vilppulaan tultuani huomasin heti, että kotiseututyössä on sarkaa kyntämättä.”

Kaarina Pollari ryhtyi heti työhön ja hänet tunnetaan Vilppula-Seuran pitkäaikaisena sihteerinä, puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana. Hämeen läänin taidetoimikunta myönsi hänelle Pro arte tawastica -kunniakirjan työstä oman kotiseudun hyväksi. Kaarina Pollari on ollut aloitteentekijänä mm. tohtori E. W. Lybeckin 100-vuotissyntymäpäivän muistomerkin ja Oskari Merikannon patsaan pystyttämisesä. Hänen ansioitaan ovat myös lukuisat murrenauhoitukset, kulttuuri- ja kotiseutuhistoriallisesti merkittävien kohteiden kuvaaminen sekä museoesineiden

Kaarina Pollari ja Pirjo Hokkanen.

Sotainvalidien ja naisjaoston lauluryhmä esiintyi tekstiilitaiteilija Kirsti Ranstasen suunnitteleman kuvakudoksen edessä. Henkilöt vasemmalta Kalevi Keinonen, Pentti Kivinen, Erkki Ståhle, Aira Keskinen, Salli Mäkelä ja Lea Keinonen. Avustajina mestaripelimanni Matti Alin ja haturisti Erkki Irjala. Vasemmassa alareunassa Jukka Taskinen.

hankinta.

Kaarina Pollari hauskutti yleisöä kiitospuheessaan nostamalla korkealle luonnonkukkakimpun ja arvuuttamalla ensin somerolaisilta, millä nimellä kukkia kutsutaan Somerolla. "Härjänhäntii", kuului yleisön joukosta. Seuraavana olivat vilppulalaiset vuorossa. He ilmoittivat kukkien nimeksi "maitohorsman" ja merikarvalaisille samat kukat olivat "rentun ruusuja". Nimet kelpasivat arvuuttelijalle. Opettaja ei pääse roolistaan eläkkeelläkään.

En malta olla kertomatta Kaarinan puheesta vielä yhtä kohtaa.

"Aikoinaan, kun olin opettajana turkulaisessa apukoulussa, oppilaat piirsivät minusta kuvaa. Työ keskeytyi yhden tytön viitattua ja ilmoitettua, että 'opettajal on niin levjä naama ettei se mahru yhrell paperill'". Taiteilija Alpo Tuomistolla ei näyttänyt olleen samaa ongelmaa, sillä tilaakin oli jäänyt ympärille.

Raija Auvinen esitti kesäisen runosikermän Kaarinalle. Kolme-toistavuotias Sami Koivujärvi laului Jukka Taskisen säestäessä pianolla.

Sotainvalidien kuoro sai monelle kyneleet silmiin kauniilla lauluillaan. Mestaripelimanni Matti Alin näytti mallia huuliharpun soitossa. Vilppula-Seuran puheenjohtaja Maire Raami lausui päätössanat kauniiseen karjalaiseen kansallispuokun pukeutuneena. Juhlan päätteeksi laulettiin yhdessä Arvon mekin ansaitsemme Rauni Komulaisen säestyksellä. Juhlan virallisen osuuden päätyttyä alkoi varsinainen pyöritys. Kuvaaja ja haastattelijoita riitti, mutta Kaarina Pollari valloitti yleisönsä lämmöllä ja sydämellä. Tilaisuus oli ikimuistoinen. Lähimmät sukulaiset ja tuttavat matkasivat ruokailemaan Peltolan luomutilalle. Kaarina määräsi, että pitkämatkalaiset saavat ottaa ruokaa ensin, kun on kovempi nälkä. Piano siirrettiin salista tupaan ja yhteislaulu raikui ilmoille.

Opettajakokemusta Kaarinalle karttui sota-aikana Hirsjärven koululla sijaisena ennen opettajaksi valmistumista. Kaarina toimi myös Someron Yhteiskoulun äidinkielen opettajana ja sota-aikana Jokioisilla

opettajana. Väliillä hän oli rintamallottana. Kaarinasta tuli Eero Pollarin vaimo ja Savelan talon emäntä. Vilppula kutsui nuorta aviovaimoa vuonna 1950 Huhtijärven koululle. Emännyyden ohella hän piti opettajan viran, lapset saivat sivistystä ja maatilan emännän hommat hoituvat ansiotyön ohella. Nuori emäntä istutti koivuja, ja appivanhemmat olivat ihmeissään, kun piha oli juuri raivattu metsään. Mutta nuorelle emännälle oli tärkeää saada seurata uuden kasvun versomista.

Eero Pollarin kuoltua 1975 Kaarina myi rakennukset ja siirtyi kerrostaloasukkaaksi, mutta ei viihtynyt, kun ei saanut tarpeeksi multaa kynsien alle. Rivitalo rekooleineen oli parempi ratkaisu, mutta näyttää sielläkin puutarha käyneen ahtaaksi.

Someron Joulu -lehden välityksellä ovat monet somerolaiset päässeet tutustumaan Kaarina Pollarin meheviin tarinoihin ja juttuihin, joita on ollut noin 35 Someron Joulussa.

Kuvat Maija Liisa Hyytiäinen.

Kurin historiaa vuosilta 1939–1940

Lahden kylän takamaille Kuriin oli 1900-luvun alkuvuosina alettu rakentaa erillistä tilaa, jossa oli tarkoitus kasvattaa nuortakarjaa kartanoon. Kurissa oli oma tilanhoitaja ainakin vuodesta 1912 alkaen, ensimmäisenä Kaarle Vihtori Kauppi. Hän selosti työn tulokset suoraan Ossian de Pontille, joka omisti sekä Lahden kartanon että Kurin.

Pula-aika koetteli 1930-luvun alussa, ja Ossian de Pont joutui luopumaan Kurista vuonna 1934. Ostajana oli kiinteistöyhtiö Maatalouskiinteistöstä Osakeyhtiö, jonka pääomistaja oli Toijalassa asunut Väinö Artturi Arola. Hän oli ollut Jokioisten kartanoiden tilanhoitajana ja toimitusjohtajana 1920-luvulla, joten hän on nähtävästi tuntenut Someron asioita entuudestaan. Hän oli 1930-luvulla vaikutusvaltainen henkilö, sillä hän oli mm. Salaojajyhdistyksen johtaja. Myöhemmin hän sai maanviljelysneuvoksen arvon, ja 1940-luvun alussa hän toimi kansanhuoltoministerinä.

Vuonna 1939 Arola nimitti Kuriin tilanhoitajaksi Lauri Lappalaisen (sytynyt vuonna 1896), joka oli aiemmin ollut hänen palveluksessaan Orimattilassa ja Mäntsälässä. Somerolle Lauri Lappalainen, vaimo Jenny sekä lapset muuttivat marraskuussa 1939 Mäntsälästä.

Syksyllä 1939 alkoi talvisota, mutta Lauri Lappalainen ei joutunut heti rintamalle, koska hän oli sotahommiin aika iäkäs. Vasta helmikuussa vuonna 1940 hänet määrättiin palvelukseen. Päiväkirjamuistiinpanojen mukaan Lauri Lappalainen jatkoi junalla Toijalaan ja edelleen Arolaan maanviljelysneuvoksen luona. Seuraavan yön hän valvoi, laittoi tilit kuntoon ja luovutti ne maanviljelysneuvokselle. Toijalasta Lappalainen ja Arola matkustivat samassa vaunussa Hämeenlinnaan, jossa oli pommituksia. Matka jatkui Riihimäen kautta Lahteen ja edelleen rintamalle.

Kurin tilanhoitajan tehtävät uskottiin Jenny Lappalaiselle, joka jakoi mm. työt miehille. Lauri Lappalainen

Kurin talouskeskus 1930-luvun lopulla. Vasemmalla edessä karjakeittiö-rakennus, jossa asui karjakkoo ja muuta henkilökuntaa ja jossa jäähdytettiin maito. Rakennus purettiin 1950-luvulla. Sen takaa häämöttää aitta-tractorivaja-puuvaaja. Tämä rakennus purettiin 1984. Kuvassa karjakeittiön oikealla puolella näkyy tilanhoitajan käytössä ollut asuinrakennus, joka purettiin vuonna 1956. Sen oikealla puolella on renkitupa, jonka päädyssä näkyy vellikello. Rakennus purettiin 1950-luvulla. Siitä oikealle oleva rakennus on renkitupa, joka on ensimmäinen rakennus koko paikalla. Se lienee tehty vuonna 1901; vuosina 1939–1940 siinä asuivat Sairasen ja Poutasen perheet. Rakennus on edelleen paikoillaan. Siitä oikealle näkyy tallin pääty, kaluvaja sekä viljavarasto-navettarakennus. Talli purettiin 1965, viljavarastosta on torniosa purettu jo vuonna 1941, muutoin navettarakennus melkein sellaisenaan paikoillaan.

Verner Lähteenkorvan lasinegatiivista kehitetty kuva.

lähetti postitse rintamalta opastusta ja ohjeita.

Talvisota ei Lauri Lappalaisen osalta kestänyt kuin runsaan kuukauden, sillä 7. 4. illalla hän palasi Toijalaan ja Arolaan. Hän meni suoraan täisaunaan. Kuriin Lappalainen palasi seuraavana iltana. Sotareissun päiväkirjamerkintöjen loppukaneetti on varsin kitkerä. Lauri Lappalainen kirjoitti: "Talvella pyysin suojeluskuntasiirtoa, mutta Somerolle eivät huolineetkaan. En saanut tietää miksi, mutta nyt kun vein varusteeni, kysyin paikallisapäälliköltä. Hän sanoi, että esikunta katsoi minun olevan bolsun, kun rähisin luvattomasta rahojen pakko-otosta. Minä bolsu, joka 22 vuotta olen maani eteen rähjännyt ja terveyteni uhrannut! Sanoin, että

jos ei tätä korjata, menen niin ylös, vaikka Mannerheimiin asti ja heidän on ikävä sen jälkeen olla. Parempi jos korjaavat sen hiljaisuudessa ja ottavat sen esille kun esikunta ensikerran kokoontuu."

Lappalaisen perheen lapsista vanhin tytär Sisko suoritti Lehtimäen kansakoulussa jatkoloukkien tutkinnon ja nuorempi Ulla kävi alakoulua. Talvisota keskeytti opetuksen joksikin aikaa, mutta koulutyötä jatkettiin 18. 3. 1940 ja kevätlukukausi jatkui niin, että todistukset jaettiin vasta 15. 6. 1940.

Olut eivät olleet sodan jälkeen entisenlaiset, sillä menetetyllä alueella ollutta väestöä oli evakossa muualla Suomessa ja myös Somerolla. Myös Kuriin majoitettiin evakoita. Pentti

Poutanen (s. 1922) on muistellut tapahtumia:

Parikkalassa Pentti Poutasen koti oli jäänyt Neuvostoliiton puolelle, mutta perhe oli heti rauhan tultua siirretty Suomen puolelle kuuluneeseen Parikkalan osaan. Perheelle ilmoitettiin, että tuleva asuinpaikka on Somero. Kuljetukseen annettiin kaksi junanvaunua. Mukaan otettiin 2 lehmää ja 2 hevosta sekä muuta tavaraa, huonekalut ja sänky asetettiin keskelle. Matkan aikana Pentti syöti vainussa eläimiä. Matka suuntautui Humppilan asemalle, missä vaunut siirrettiin kapearaiteisen rautatien lavetille. Matka jatkui Jokioisiin.

Parikkalassa isä (Matti Poutanen) oli ollut metsätöissä, mutta palkat jäivät maksamatta, sillä selitettiin, että puutavarayhtiöle ei hakatuista puista ollut mitään hyötyä, koska ne jäivät Neuvostoliittoon. Tämän vuoksi isällä oli hyvin vähän käteistä. Ensimmäinen asunto oli Härkälässä Lanton paikka, jossa asui yksinäinen mies. Pentti Poutanen teki isännälle halkoja. Isä Matti kierteli polkupyörällä etsimässä työtä, ja hän oli kuullut, että Kurissa olisi töitä ja otettaisiin evakkojakin palvelukseen. Perhe muuttikin Kuriin vanhaan renkitupaan. Sen yhteen huoneeseen oli sijoitettuna kaksi evakkoperhettä: huoneen eteläsyryllä oli Matti Poutasen perhe, pohjoisreu-

nalla Ilmari Sairasen perhe. Poutasen ruokapöytä oli eteläseinustalla, Sairasen pöytä nurkassa pohjoisreunalla. Poutasen ja Sairasen pojat nukkuvat kesäaikaan renkituvan eteisen lautaseinällä erotetussa huoneessa ”kerrossängyssä”. Päärakennuksessa asui tilanhoitaja Lappalaisen perhe, Juho ja Maria Matikaisen monilapsinen evakkoperhe sekä iäkkäämpi Purasen evakkopariskunta. Kaikki päärakennuksessa asuneet perheet keittivät ruokansa yhteisellä hellalla. Päärakennus oli talvella erittäin kylmä asuttavaksi. Evakkoperheiden karjalle oli järjestetty oma laidunmaa.

Tärkein kesätyö vuonna 1940 Kurissa oli pellonraivaus. Pajassa seppänä oli Juho Matikainen ja Matti Poutanen oli hänen apulaisensa – lekamiehenä. Tehtävänä oli valmistaa Työtehoseuran mallin mukaisia hevosvetoisia kippikärriä kaksi kappaletta. Puuosat, akselit, pyörät (metallivanteiset kumipyörät) sekä piirustukset tulivat valmiina. Kärriä piti kasata ja valmistaa lavalukot sekä -koukut. Kärriä tarvittiin, sillä navetan pohjoispuolella oli laaja kannikko, joka oli määrää raivata pelloksi. Kantojen irrottamiseen käytettiin piikkipyöräistä Fordson-traktoria, joka veti vaijeriin kiinnitettyä auran rungosta tehtyä koukkuja. Irrotetut kannot kuljetettiin hevosilla Työtehoseuran

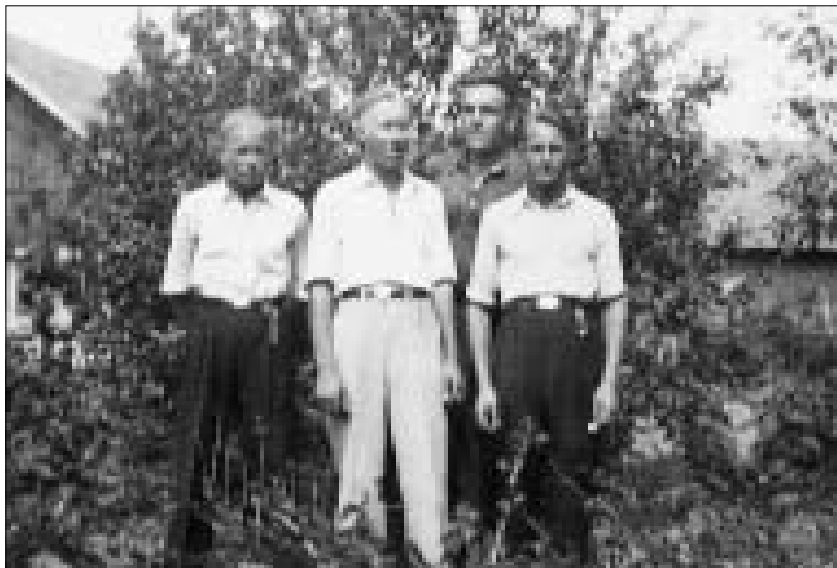

**Lauri ja Jenny Lappalainen
kihlakuvassa v. 1923.**

Kuva Sisko Suursalmi.

kippekärrien avulla reunamille. Tervaskannoista poltettiin Saunamäen miiluisia tervaa. Pentti Poutasen muistaman mukaan uudisraivaus saatiin päätökseen, maa äestettiin lautasäkeellä ja kylvettiin syksyllä ruukiille. Oja-auralla oli vedetty sarkaojat. Vuonna 1941 otetuista valokuvista ilmenee, että pelto on ollut silloin valtaosin – ainakin lohkon reunoilta – raivattuna ja viljaa kasvamassa.

Kesä oli lämmin ja korjuuauka kuiva. Pentti Poutanen ja Sulo Matikainen saivat tehtäväkseen lyödä seipäitä maahan. Kurissa oli kaksi leikkuukonetta. Puintia varten Kalliolasta lainattiin pyörillä kulkeva höyrykone, Lokomopiili. Sen avulla oli tarkoitus käyttää puimakonetta. Koska puimakoneen kela oli leveä (metrin kela), se vaati toimiakseen kunnolla paljon voimaa. Polttopuut olivat huonoja. Nämä molemmat seikat aiheuttivat sen, että puintityö oli vaivalloista. Tosin Kalliolan vanha isäntä kävi neuvomassa, miten höyrykoneen tuhkat piti tyhjentää, jotta teho olisi ollut mahdollisimman hyvä ja uunin syöpymiseltä olisi välttytty. Pääviljana oli kaura, jota kasvatettiin sekä Lahdentien että Lehtimäentien varren pelloilla. Kurissa kasvatettiin myös pienellä alalla hernettä. Pentti Poutanen muistaa, että sen lajitte- luun tarvittava tynnyrimäinen lajitte- lija

Kurin evakkotyömiehiä pyhäasuissa kesällä 1940. Vasemmalta eturivissä Pentti Poutanen, Ilmari Sairanen ja Sulo Matikainen. Taustalla Lahden kylässä vakinaisesti asunut Johannes Kalliola. Kuva ei todennäköisesti ole otettu Kurissa, vaan ehkä Kalliolassa. – Kuva Pentti Poutasen.

Työtodistus.

Työnästä todistetaan täten, että Pentti Poutanen on ollut päivittäisiä Someron pitäjän kaurin kartanon 10 p. -stä Toukokunta - 13 p. -iin joulukuuta 1940. Työnsä hän on tehnyt kiitettävästi ja arona nyt omasta arvunostain.

Somerolla 17/12 - 1940.

Oy. Maatalouskiinteistö
P. O. L. Lappalainen

Tilanhoitaja Lauri Lappalainen kirjoitti evakkomies Pentti Poutaselle työtodistuksen joulukuussa 1940.

Kopio Pentti Poutasen arkistosta.

haettiin lainaksi Lahden kartanosta. Puintityön päätyttyä höyrykonetta käytettiin kauran jauhatuksen voimanlähteenä.

Kurissa oli Pentti Poutasen muistaman mukaan 40 lehmää, sonni, 8 työhevosta sekä tamma ja varsa. Lypsykarjaa hoiti karjakko ja karjakkon apulainen. Lisäksi työväkenä oli muonamiehiä – ehkä noin 30 – jotka asuivat mökeissä. Erikoista oli se, että vanhemmille miehille maksettiin aina parempaa palkkaa kuin nuoremmille. Nuoret saivat tehdä hevostyöt. Työnjako oli aamuisin tallin edustalla. Pentti Poutanen muistaa, että Väinö Arola kävi kerran tutustumassa Kurin touhuihin.

Syksyllä tuli päätös, että viljaa, heiniä, olkia ja pehkuu voidaan jakaa karjalaisille kansanhuolloista annettuja kortteja ja maksua vastaan. Tilanhoitaja Lappalainen antoi Pentti Poutaselle tehtäväksi punnita kymmenysvaaioilla tavarat ja kerätä rahat, jotka hänen oli määrä tilittää päivittäin tilanhoitajalle.

Talvella 1940–41 Matti ja Pentti Poutanen lähtivät Somerniemelle propsinajoon. He asuivat Joel Pehkosen luona. Sinne tuli Mikkelin läänistä tieto, että heille oli Rantasalmelta annettu vastinutila. Oli maaliskuu 1941. Isä lähti metsäpomon luokse ja pyysi lopputiliä. He palasivat muun perheen luokse Kuriin ja kaikki yhdessä lähtivät selvittämään junien kulkua Rantasalmelle. Sinne oli varattu asuttavaksi 39 hehtaaria Gutzeitin

korpea. Perhe palasi takaisin Kuriin hakemaan tavaransa. Maaliskuun lopussa 1941 Poutasen perhe aloitti elämän Rantasalmella. Paikalle ehdittiin rakentaa sauna ennen kuin jatkosodan aikana 1941–44 muutettiin takaisin Parikkalaan. Sodan päätyttyä palattiin Rantasalmelle.

Talvisodan päätyttyä kävi ilmeiseksi, että maanomistajat joutuvat luovuttamaan maitaan evakoiden asuttamiseksi. Maanviljelysneuvos Arola ymmärsi, että hänen kannatti vapaaehtoisesti myydä maata evakoille, jotta olisi säilyttänyt Toijalan lähellä sijaitsevan Arolan kartanon maat omistuksessaan. Niinpä jo kesällä 1940 kansanedustaja Matti Pärssinen välitti Alavudella Viipurin

läänin Pyhäjärveltä kotoisin olleille evakoille tiedon, että Somerolla oli myynnissä Kurin tila. Kaupat syntyivät joulukuussa 1940, jolloin 19 evakoperhettä yhdessä osti Maatalouskiinteistö Oy:n. Maanviljelysneuvos Arola järjesti helmikuussa 1941 huutokaupan, jossa myytiin karja ja maatalousirtaimistoa. Uudet omistajat ostivat karjaa ja tavaroita.

Tilanhoitaja Lauri Lappalaisen perheeseen oli vuoden 1940 heinäkuussa syntynyt tytär, joka oli kastettu Lehtimäen koululla. Loppukesästä ilmeni, että Arola ei enää jatkanut maanviljelystä Kurissa. Tilanhoitaja muutti vuoden 1941 keväällä ensin kuukaudeksi Jokioisiin ja sieltä touko-

Kurin traktori kyntötyössä 1930-luvun lopulla. Taustalla hevosmiehiä.

Verner Lähteenkorvan lasinegatiivista kehitetty kuva.

Sisko Lappalainen hiihtämässä Kurissa talvella 1940.
Kuva Sisko Suursalmen.

kuussa uuteen työpaikkaan Vanajan Harvialaan Arolan hallitseman Pellonraivauksen palvelukseen. Väli rauhan aikana Harvialan lähistöllä sijainnut pommilataamo räjähti – mahdollisesti sabotaasi. Räjähdyksessä Jenny Lappalainen sai vammoja. Harvialasta Lappalaisen perhe muutti vielä jatkosodan kuluessa Toijalan Arolaan, jossa tehtäväksi tuli esimerkiksi venäläisten sotavankien työn valvonta.

Uudet Pyhäjärveltä kotoisin olleet asukkaat muuttivat Kuriin helmikuun puolivälissä, viimeisetkin vappuna. Maaliskuun lopussa järjestettiin maanjakotilaisuus, jossa jokaiselle perheelle osoitettiin oma palsta. Keväällä kaadettiin rakennuspuita, jotka vietiin sahattavaksi Ollilaan Ällin sahalle. Uudet omistajat purkivat Kurin navettarakennuksesta ylimmän kerroksen, mutta purkamisen syy ei ole selvinnyt.

Uudet omistajat kylvivät vuoden 1941 keväällä ensimmäisen kerran Kurin peltoihin. Kesällä alkoi jatkosota, jonka alkuvaiheissa suomalaiset valtasivat Viipurin läänin Pyhäjärven. Kurin omistajat haaveilivat paluusta kotiseudulleen. Pian haave toteutui, sillä pyhäjärveläiset myivät Maatalouskiinteistö Oy:n osakkeet isoisälleeni Yrjö Alaselle vuonna 1942. Kurin asukkaat vaihtuivat kolmannen kerran lyhyen ajan kuluessa.

Muistikuvia Päkästä

Silloin elettiin sodanjälkeistä pulaaikaa, sen tarkemmin en vuotta muista. Äiti kertoi eräänä kevättalven aamuna, että yön aikana lammaskarsinaan oli ilmestynyt kaksi ”karittaa”. Ne karitsat olivat kyllä silloin jo muutaman päivän ikäisiä. Eikä siinä kauan mennyt, kun olimme jo Kallen kanssa lammaskarsinassa karitsat sylissä. Kalle tutki tarkkaan niiden päät ja totesi toisella olevan sarvien alut. ”Tää on pässi, tän nimi on Päkä ja tää on mun.” Niin olivat Päkän omistusasiat ratkaistu.

Kyllä Kalle Päkästä huolta pitikin, syötti sille kaikki löytämänsä herkut, jotka vaan Päkälle kelpasivat. Kun Kalle tuli navettaan ja Päkä kuuli Kallen äänen, aloitti sen sellaisen mäkätöksen, että siitä saivat kaikki tarpeekseen. Mutta päästyään Kallen syliin, se oli aivan hiljaa. Naapurit kiusoittelivat usein Kallea sanomalla tullessaan Päkää hakemaan. Kalleakos se harmitti, kun hän ei tiennyt, olivatko he tosissaan vai puhuivatko vain leikkiä. Kerran äiti totesi akkunasta katsoessaan, että kansanhuollon tarkastaja tulee taas eläimiä laskemaan. Kun Kalle sen kuuli, hän oli äkkiä ulkona. Eläimiä laskiessaan tarkastaja totesi lampaiden joukossa olevan yhden karitsan. Äiti aikoi ensin sanoa, että kyllä niitä oli kaksi, mutta ajatteli sitten, ettei kuulu hänelle, montako karitsaa tarkastaja näkee. Niin Päkä jäi pois kansanhuollon kirjoista, ja

siitä tuli siis niin sanottu musta pässi. Myöhemmin Kalle tuli sisään uhoten, ettei tarkastaja saanut Päkää, kun hän otti sen syliinsä ja vei rehuliiterin heinäpinkan päälle piiloon. ”Eikö se siellä huutanut?” ihmetteli äiti. ”Ei yhtään huutanut, kun pidin sen suun kiinni”, kertoi nokkela pääsinomistaja.

Seuraavana kesänä Kallen ja Päkän kaveruus koki pahan kolauksen Kallen konstien takia. Lammaslaitumella olleen hiekkakuopan reunalla kasvoi pieni katajapensas. Kalle puki pensaun päälle vanhan puseron. Päkä teki juuri niin kuin Kalle oli toivonutkin. Se peruutti ensin taaksepäin, pisti päänsä puskuasentoon ja lähti sitten vauhdilla. Päkä parka meni pensaasta läpi ja putosi pari metriä alas hiekkakuoppaan. Sieltä se hölmön näköisenä puseron riekalet kaulassaan katseli nauravaa Kallea.

Meni sitten vuosi tai kaksi ja Vahlionkulmallakin alkoivat sähköistystyöt. Eräänä aamuna tuli meillekin kuorma-auto, josta tavaroiden lisäksi tuli kolme sähkömiestä. Heille piti järjestää majoitus ja ruoka talosta. Äiti ja isoisä pitivät neuvottelun ja totesivat, että ainoa mahdollisuus saada miehille ruokaa oli tappaa Päkä. Ei siinä Kallen mielipidettä kyselty. Pappa haki kirveensä ja puukkonsa, ja pian oli Päkä orressa ilman nahkaa. Tuolloin oltiin varovaisia kansanhuollon vuoksi. Pappa kertoi sähkömiehille, että pässi oli pakko tappaa, kun sillä alkoi kasvaa sarvi silmästä sisään. Se olisi kuollut joka tapauksessa jonkin ajan kuluttua. Kyllähän sen sarvi kasvoi kohti silmää, mutta mitään välitöntä vaaraa ei siitä ollut. Kun sähkömiehet sitten söivät perunasoppaa, jossa oli höystönä pääsinlihaa, he totesivat yksimielisesti, että oli sentään onni, että vaari huomasi pääsin sarven kasvavan väärään suuntaan. Muuten

Kuva Kodin Pellervo 7/2001.

Kotona Korpelassa

Koisthuhdan Korpela kesällä 2002. Vanhempani olivat Olga ja Rangvald Kaartovuori.

Kuva Sirkka-Liisa Käpylä.

Aurinko paistaa lähes pilvettömältä taivaalta. Viljapelto lainehtii. Kottaraiset viheltelevät vanhoissa pihakoivuissa. Vanhat naavapartaiset kuuset seisovat ylväinä kauempana. Ikään kuin ne toivottaisivat tulijan tervetulleeksi. Korkea kuusialta ympäröi vanhaa pääarakennusta pihapiirin keskellä. Ajan hammas on paikkapaikoin nerkertanut talon puisia rakenteita.

Seison syntymäkotini pihamaalla. On kuin aika olisi pysähtynyt. Mieleeni tulvahtavat monet ihanat muistot. Tuossa aivan edessäni kyyhöttää pieni, punainen saunarakennus. Isäni pystytti sen aikoinaan. Vanha niin sanottu savusauna sijaitsee kauempana metsän laidassa, vanhojen kuusien katveessa. Saunan yläparvella äidilläni oli tapana kuivata talkkunajauhoja, piapokauroja, kuten Somerolla sanotaan. Talkkuna oli maikoisaa ruokaa nautittavaksi kuumina kesäpäivinä.

Vanhan ja uuden saunan välissä sijaitsivat lato ja tilava liiterirakennus, hieman etäämpänä navetta ja

kanala.

Katselen pihamaata. Polut kiemurtelevat paikasta toiseen. Talon päädyistä vie polku vanhaan maakellariin. Kellarin katto rönnyilee valkoisista elämänlangoista. Runsaudellaan ne viestittävät sanomaa siitä, että elämä jatkuu.

Katseeni osuu kahteen omenapuuuhun. Toinen on talviomena, toinen kesälaatu. Oksat ovat paikoin sammaloituneet, kuitenkin ne näyttävät vielä kantavan hedelmää. Muistan, kun isälläni oli syksyisin tapana tallettaa omenoita viljalaariin. Jouluna hän jakoi niitä meille lapsille. Se oli joulua se, kun sai kuivahkon, rypyyisen omenan käteensä.

Kuljen talon ympäri. Tulen pihalle johtavalle tielle. Sen reunassa kohoaa kolme ylvästä koivua, kohottaen vihereitä oksiaan korkeuksiin. Noudimme hennot koivuntaimet isäni kanssa läheisestä metsiköstä ja istutimme ne tien oheen, ojan reunalle. Siinä ne ovatkin seisseet usean vuosikymmenen ajan. Kylläpä ovatkin kasvaneet mahtaviksi.

Istahdan pääarakennuksen portaille. Äidilläni oli tapana seistä tässä portailta aina, kun me lapset menimme saunaan tai pihan perälle käymälään. Hän oli kuin turvana meille lapsille, kun pihapiiri oli pimeä. Vaikka pihavalokin valaisi, ei se joka kolkkaan yltänyt.

Lipputanko on jostain syystä kadonnut pihapiiristä. Kadonneet ovat myös juhannusruusut. Valkoisilla kukinnoillaan ja hennolla tuoksullaan ne ilmoittivat kesän suuresta juhlasta. Akileijat sen sijaan kukoistavat portaan pielessä.

Nousen portailta ja kuljen ruohottunutta polkua pitkin metsän reunaan. Kiipeän pienelle kalliolle. Siinä nököttää edessäni vanha savusauna kuin Rölli-mökki. Ovi on hieman raollaan ja kurkistan sisään. Astun kynnyksen yli. Pieni pukuhuone, ikkuna ja penkki. Saunan puolella on kiuas ja seinustalla korkeat lauteet. Nurkassa on vesipata tulisijoineen. Ylhäällä, melkein katonrajassa, on pieni parvi. Ikkunaruudut ovat savuiset. Ihmettelen, että sauna on näinkin

hyvässä kunnossa. Hirret ovat olleet kestäviä ja hyvänlaatuisia. Astun ulos saunarakennuksesta kallioliselle pihamaalle.

Kalliolle kokoontuivat usein kylän muutkin lapset. Isäni rakensi tälle paikalle suuren lautakeinin. Siihen mahtui keinuman useampia lapsia kerralla. Riemu oli ylimmillään, kun isommat pojat ottivat niin hurjan vauhdin, että keinu pyörähti ympäri. Hengenvaarallista touhua, jota ei olisi saanut tehdä. Onneksi ei koskaan sattunut pahempaa vahinkoa. Enää keinua ei ole. Jäljellä ovat vain muistot.

Nyt mieleeni tulee asia, jonka haluan nähdä. Siinä se onkin. Luonnonvaraisena kasvava kultakuusi. Jostakin ihmeen syystä se on kasvanut muiden kuusten joukkoon. Rauhoituskylitkin näyttävät olevan vielä paikoillaan. Kuusi on saanut kasvaa melko rauhallisessa paikassa.

Kuljen navetan ja kanalan ohi ja tulen vanhojen koivujen ympäröimän ladon kohdalle. Ladon ja koivujen takana lainehtii viljapelto. Kuinka onnellisia me sisarusket olimmekaan heinänteon aikaan. Saimme nukkuu ladossa heinäkasassa. Vaiikka yölliset äänet pelottivatkin, sinnikkäästi pysyimme ladossa. Toista oli, kun veljeni joskus innostuivat pelottelemaan pienempiä sisaruskia. Siskojen oli lähdettävä kesken unien sisälle äidin viereen nukkumaan. Hauskaa se joka tapauksessa oli. Heinäntuoksun voi vieläkin aistia sieraimissaan.

Nyt pysähdyn pitkien peltosarkeiden päähän. Siinä se on, meidän lasten jokakesäinen työmaa, soke-rijuurikaspelto. Hiki virtasi monena kesänä ja nahka oli palaa. Kunnos mielestämme keksimme oivallisen ajatuksen. Harvensimme taimet yöllä ja nukuimme päivällä. Hyvä oivallus. Yöllä oli viileää eikä väsyttänyt. Työn tuloskin parani ja valmista saatiin aikaan enemmän. Mikä parasta, taskurahaakin kertyi enemmän yötyöstä.

Silmäilän ympärilleni. Tuossa vähän matkan päässä näkyy koulurakennus. Ulkonäöltään se on säilynyt melkein sellaisena kuin lapsuudestani muistan. Koulun lähistöllä sijaitsee kylän suurimpiin kuuluva maatila, Koivula. Talon edesmenneet isäntä

Korpelan vanha sauna. – Kuva Sirkka-Liisa Käpylä.

Jooseppi ja emäntä Vilma olivat kumujani.

Mieleeni muistuu hauska tapaus Koivulan perunamaalta. Muistan sen kuin eilisen päivän. Meitä oli perunamaalla useampia kylän lapsia. Työpäivän päätyttyä istuimme talon keittiössä pitkällä penkillä rivissä. Jooseppi avasi lompakkonsa. Hän alkoi vuoron perään kysellä meiltä lapsilta, minkä hintaisia työntekijöitä kukin olimme. Muistan, kun Jooseppi tuli naapurin Antin kohdalle. Joosepin mielestä Antti pyysi palkkaa enemmän kuin hänen työsuorituksensa edellytti. Jooseppi tokaisi Anttille: ”Se on liikaa se! Kun pyytäjällä ei ole määrää, niin antajalle on.” Antti meni hiljaiseksi. Siihen oli tyytyminen, mitä isäntä antoi. Jooseppi oli hauska, mutta tarkka mies. Itse

en koskaan pyytänyt minkäänlaista rahasummaa. Muistan äitini kielteeseen pyytämästä palkkaa. Hän sanoi aina: ”Kyllä isäntä salavinkaa seuraa, kuka on ahkera ja palkitsee sen mukaisesti.” Naurahdin omille ajatuksilleni.

Havahdun naapurin isännän hyvänpäiväntoivotukseen. Olen ensin hämilläni. Sitten saan sanotuksi: ”Terve!” ”Hauskaa, että Korpelan pihallakin näkee liikettä. Kesäasukkaat ovatkin matkoilla. On ollut hiljaista.” ”Niinkö?” vastaan. Keskustelemme ajankohtaisista asioista. Naapurin lähdettyä teen vielä muutaman kierroksen pihamaalla. Nyt olenkin valmis palaamaan nykyisille kotikonnuilleni.

Miten hyvä asia onkaan, että kauniit muistot eivät koskaan katoa,

Isäni pystyttämä uudempi sauna. – Kuva Sirkka-Liisa Käpylä.

Koistuhdan kultaisen iän kerho

Koistuhdan kultaisen iän kerho perustettiin noin neljäkymmentä vuotta sitten Esteri Roton aloitteesta. Perustavassa kokoontumisessa Esteri ja Paavo Roton kodissa olivat mukana Esteri kokoonkutsujana, Hanna Näykki, Hilja Nokkala, Olga Pukkila, Vilma Koskinen, Fanni Jaakkola, Elviira Nokkala, Hilma Haaga, Amanda Iivonen, Antti Ruponen ja Uuno Älli. Kaikki perustajajäsenet ovat jo joutuneet pois.

Esterin oivallus ei mennyt hukkaan, sillä kerho on toiminut utteerasti ja toiminta jatkuu. Voi sanoa, että Esteri oli kerhon ensimmäinen jäsen. Hän oli toiminnan ihminen. Hän suunnitteli innolla kerholaisille kesäretkiä. Kerholaiset tekivät retken esimerkiksi Kumlungeen, Turun saaristoon, jossa hänen poikansa Matias toimi kirkkoherrana. Mahtoikohan Esteri aavistaa kuinka pitkäaikaisen toiminnan hän oli saanut aikaan. Hän toimi kulmakunnalla pitkään myös pyhäkoulun opettajana.

Kerhon tapana on kokoontua kerran kuukaudessa jonkun kerholaisen kodissa. Kesäaikana nykyisin kuitenkin pidetään kerhosta lomaa. Kerhoon osallistujat ovat enimmäkseen seniori-ikäisiä, mutta kaikenikäiset ovat kerhoon tervetulleita. Someron seurakunnan työntekijä on aina kerhon kokoontuessa ollut mukana vastaten ohjelmallisesta annista. Someron seurakunnan entinen kirkkoherra, rovasti Erkki Seppä osallistui pitkään kerhon toimintaan. Vielä eläkkeellä ollessaan hän osallistui aktiivisesti kerhon tilaisuuksiin.

Seurakuntasisar Anja Känkänen on ollut mukana kerhon toiminnassa lähes alusta lähtien, koska jo kerhon kymmenvuotiskronikassa kirjoitetaan näin kauniisti: "Tämä Anja- sisaremmeni ain/ on meitä hoivaellut, retket, uinnit suunnitellut, ain on ollut auttavana, ennättävä, ymmärtävä." Anja on vieläkin toisinaan mukana. Seurakuntasisar Liisa Virtaperko oli

myös pitkään mukana kerhon toiminnassa seurakunnan edustajana.

Kerhotalon emäntä huolehtii kahvituksesta ja siitä, että pöytä on koreana. Kun jotkut vähätelivät, että ei se tarjoilu niin tärkeä ole, sanoi isäni tämän kuultuaan, että on se. Kerhon ohjelma sisälsi yhteislaulua, seurakunnan edustajan pitämän hartaushetken ja usein jollakin kerholaisella oli esittää jotain ohjelmaa. Heikki Lahdelmalla oli usein sanallista antia, samoin Antti Ruposella.

Kerhon toiminta ei rajoittunut pelkästään Koistuhtaan, vaan kerhossa kävijöitä oli laajemmaltikin. Esimerkiksi Saimi Rantasella Forssasta oli siteitä Koistuhtaan. Hän kävi hyvin ahkeraan kerhossa ja kutsui kerholaiset retkille eri kohteisiin vieraakseen. Myös hänen kodissaan kokoonnuttiin.

Otteita kerholaisten kirjoituksista kerhokirjaan: Kerhon kokoontuessa kesäkuun kahdeksantena päivänä 1970 Hilja Näykin kodissa hän kirjoittaa: "Meillä on tavaksi tullut, että pidämme kerhostamme niin kuin päiväkirjaa. Onkin sopivaa että jää jotain muistoksi. 46 vuotta 1 kuukausi ja kaksi päivää on kulunut siitä, kun

Esteri ja Paavo Roto.

Kuva Timo Roton.

tulimme tänne Sylvania Koistuhtaan. Kulmakunnan asukkaat ottivat mielihyvin uudet asukkaat vastaan... On tullut uusia muotojakin, kuten tämä kultaisen iän kerho. Siellä me viihdymme ja ohjelma on sopivaa. Ei meiltä unohdu, missä on kerho ja milloin, vaikka muisti on jo sitä sun tätä. Olemme Jumalalle kiitollisia."

Vilma Koskinen kirjoittaa 3.8.1980 kerhon kokoontuessa kodissaan Neulasmaässä: "Olen hyvin iloinen saadessani nyt Koistuhdan kultaisen iänkerhon luokseni. Viime vuonna olin estynyt vastaanottamaan tätä kerhoa sairauden takia. Mutta elämä voitti ja on jatkunut. Terveyskin on palautunut. Niin usein kuitenkin kyselee, miksi? Eikö vanha ihminen jo ole suorittanut elämäntehtävänsä? Kiitos kuitenkin kaikista eleyistä ja koetuista vuosista."

Tämä sukupolvi oli tosiaan kokenut monenmoista. Useasta perheestä isä tai poikia oli sodan aikana rintamalla. Sillä aikaa äidit kantoivat vastuun perheistään. Voi sanoa, että he olivat todellisia arkipäivän sankareita. Arkipäivä muuttui juhlaiksi, kun he saivat kokoontua yhteiseen kiitokseen, se näkyi myös heidän kasvoistaan. Oli mukana myös muutama mieshenkilö, esim. Punsan Uuno, joka aloitti laulut ja virret ja oli esilaulaja.

Vuosituhat ja sukupolvi on vaihtunut, mutta kerho jatkaa elinvoimaisena. Kerhon vetäjänä meillä on seurakunnasta diakonissa Sirpa Laaksonen. Kokoontumisia on entiseen malliin ja retkiäkin tehdään. Vuoden viimeinen yhteinen kokoontuminen vietetään joulujuhlan merkeissä, lauletaan joululauluja, nautitaan pöydän antimista, jatketaan laululla ja muutakin ohjelmaa on. Toivoisi, että kerhon toiminta jatkuisi ja vireyttä piisaisi. Niin säilyisi kanssaihmiisiin jonkinlainen yhteys tässäkin muodossa.

Kultaisen iän kerho vierailulla Saimi Rantasen luona Forssassa vuonna 1970.

Ylärivi vas: Anja Känkänen, Esteri Roto, Saimi Rantanen, Antti Ruponen, Vilma Koskinen, Olga Pukkila, Tyyne Lääveri, Olga Mänki, ?, rovasti Sulo Tasanko, ?, Heikki Lahdelma, Forssan kanttori Antti Vuoristo, ?, Uuno Älli, Kerttu Mänki. Alarivi: Anna Paavilainen, Hilja Näykki, Martta Pukkila, Hanna Mattila, Fanni Jaakkola. (Tuntemattomat ovat forssalaisia.) Kuvassa on useita kerhon ensimmäisessä kokoontumisessa olleita. – Kuva kirjoittajan.

Kerho kevätretkellä 25. 6. 2004 Torron suon laidalla korkealla mäellä olevan Idänpään laavulla. Vasemmalta Marja Näykki, Valma Koskinen, Leena Näykki. Oikealla edestä taakse: Vilho Vaaranen, Aila Näykki, Eila Hatakka, Pentti Näykki, Toini Klemelä, Anni Mattila, Anna-Liisa Lahdelma ja Kirsti Älli. Nautittiin kauniista kevätilmasta ja tarjoilusta, laulettiin yhdessä ja sanallistakin ohjelmaa oli. – Kuva kirjoittajan.

Saarentaan pojanklopit

Koulus tuli vähäks aikaa väljem-
pää. Ensiin sota loppus. Sik-
kun se alko uurestas, osa
karjalaisist lähti takasiin Karjalaan.
Suojeluskuntalaiset ja muutamat
muukkin uhos, et tehrään Suur-
Suami. Itäraja Uralil, nek kiljus pyssy
seljäs. Muutamii siirtolaisperhei jäi
Ilomäkkeen niin pal kun saatiim
mahtumaa. Ja muiteinkin nurkkiim,
misä vaan tillaa oli. Karjalast tullu
Putron sakkiki joutus Mäkitalloo,
vuaskausii tyhjilläs olleesee rotis-
koon. Taikka ei se juur tyhjä ollu.
Suurii rottii nurkis. Melkeem meijän
katin kokosii. Ne oli kaivanu läppii
tuppaaj ja kamareisii. Nyrsänneep
porstuan oven alisyryäänki simmottel
läve, ettei katti juur mahtunu. Oli
varmaan kylmä kortteeri talvel, meilä
surkuteltiin. Meitist tuli Putron Oivan
kans parhaak kaverukset. Käytiiv
velipojan kans siäl melkeej joka
päivä samallas ku hajettiim posti
Mäkitalon tiähaarast postiloorast,

mihen postinkantaja Nissilän Jallu
sen ehtopäiväl Jovensuusta kanto.
Paitti sillon, kun oli juopotellu Rasin
kans, tuli vasta ehtoost. Joku oli
jahkannu, misä niij jumalattoman
kauvan olek kekkaloinu. Jallu sihe:
“Om monta tointa matkallaj, ja tiekin
pitkä on.”

Postireisuil meik kuureltiin Oivan
tykön ratiost lastentuntii. Oiva selitti
retevän näkösenä, kuinka ratio rä-
tää. Molotti, vilisti ja pörisi niinkur
ratiokin, kun sitä isompaa pyrää
pyritti simmottoo, et asemaviisari
siirtys syrjäst toissee. Oiva kävi
vuorostas meilä. Oli monta yätäki.
Suvisiim maattiiv vintis taikka ma-
kasiinis heinäsuavas, kuh heinät oli
koottu sisäl. Meittii naurutti, kun Oiva
narskutti nukuksis hampaitas, eikä
heränny vaikka sitä kuim pömppis.
Rupes vaam molottammaan jottaim,
mistä ei saanu yhtikäs mittään sel-
vää. Kun se heräs, meij jahkattiin, et
mitäs sää oikeem moltotit unisas?

–Taisim puhhuut vahinkos venä-
jää, se sanos leuhkast.

–San sit jottair ryssäks, jos kerta
ossaaat, Eero sihe. Oiva pisti pääs
kampelaa.

–Petterpurkis tenkin too. Ka
tolkka taara nettaij joo.

–Ei tommonem mittäär ryssää ol,
Eero vänkäs. –Mitäs se rotla muka
merkittee?

–Suameks se o: Piataris om
paljor rahhaa, ilman ei anneta kel-
lenkää.

–Sää valhettelet. Sun korvas
keikkus. Ekkäs sää sanonu kertaakav
vot harasoo, niinkun nes sannoo. Ja
senkin sää valhettelit, et Seränän
lita ja Kalle kyärrää suu ja Ilomäjem
poikii pitkin Lehmälän suata. Es tei
ainakan siit levjäst veto-ojast päässy
ylitte, eikä ne meitim peräs ol ikän
juassu, vaikka joka päivä siit ohitten
kouluun kuljetaa.

–Ei ne muutom, mut menes lau-
lamaan niitten akkunan alla Issoo

*Saarentaan järvi saarineen. Edessä entinen Härkälän kartano.
Kuva Somero-Seuran kuva-arkisto.*

Näkymä Saarentaan järvelle Pentti Nuotion pihalta vuonna 1961.

Kuva T. O. Jussila. Somero-Seuran kuva-arkisto.

lita. lita kuuttoo ulos kun syästävä. Kalle peräs. Ei se mittääm mukavaa oliskaj, jollei ne yrittäs kiine ja juaksis nylkyttäs peräs. Ei ne meittii kiin saanu, paitti Hessun. Sen toinen kontti on simmonen kampela, eikä se pääse kunnol juaksemaan. Hessu meinas uira ojust ylittek, kun lita sai henkseleist kiinen, likisteli niskast ja Kalle kiros, et häv veteele vyähihnäl pitkim perset. Hessu rupes parkumaan, et em mää sul mittään pahhaa ol tehny, senkin Seränä-lita kulta. lita nauramaanj ja sanos, et menes vaivanen kotjas siit, äläkä ikän ennää tul simmosii tyhmii laulamaan.

Sel suvel saativ viäl jyllätä omis touhuis. Pelattiim piilosii, kohnattiiv vintit ja makasiini polviin ulttuvat luukupöksyt jalas. Ne oli kakaraim miälest kätevät. Huusiim menes ei tarvinnu laskeet pöksyi kinttuusii, avas luukuv vaa. Koulus ei simmosii ollu ennää kellään.

Heinäaikav vanhemmat nohotti: "Älkäs kakarat rytykkä. Täytyyks sitä ny olla niil liäkjöi. Kuutotaam pää kolmantena konttina. Luakoomaav vaa syrjii heinäpellol." Näytettiin kärest pittäin, kuija haraval veretään vikattimmeel niitetty oja puhtaaks ja niittokonneel laiston leveyrelt saran syrjäst. Päisteet ja, et haravakonneel saatij joka korsi karheesee. Seipäi mei verettiin peräsäim saram päästä kasast yks ain karheen kohral. Joku aikunen hakkas rautakanken kans maahaal lävem, mihen seiväs tör-

kättiim pystyyj ja juntattiin kanken silmukkapään kans piukkaan kiine, et se pysys tuuleskim pystys.

Miähet oli kaikki sotahommis. Vanhat äijät, naiset ja kakarat teki peltohommii, sev verram mitä siit sit tuli. Vanhemmat sanos, et surkja katella tommost rääsäämist, mitä meitin touhu o. Mennee melkeen samav verra haaskjoon, kun seipäilkij ja makasiiniin. Meik koitettiin laistaat hommist niin pal kum mahrollist. Kaura ja vallankin nisu oli pal painavempaa nostellas seipäisiin kun kuiva heinä. Paikat tuli kipjäks. Väliil täytys painiit, et selkä nöyrtys. Ei sekän olluh hyvä. Ärjästiin: "On se merkillist, ettei töistä saat tarpeeks. Täytyy viäl vehkata. Töihiin töihiiv vaaj joka sorkka." Ei siim mikkään auttanuk, kun koittaa. Jollei muuta hommaa ollu, koottiin niitoksej jäljilt tähkäpäitä, tehtiil lampail kerppui, taikka niitettiin sarkaojist heinää, mitä rajattiin selkäkopan kans elukoil. Oli kuumii, kuivii suvii ja laitumep pakkas olemaan tyhjäks kalvettui. Vaikjalt simmoset hommat joskus tuntus. Käsis oli känsii ja puhjennei rakkoi, mikkä karvasteli. Vaseliini taikka ihraa niihiin ehtoselttas törkittii. Hiukka helpotti poltto.

Ei niin kiirut ollukka, ettei jossaiiv välis oltas keritty onkel Lerpakkaan. Ei siält mittääl laita kaloi ikän saanu. Särkii, salakoi ja räkäkiiskei, harvoil lahna taikka sulkava. Kaikki piäni, piikkisii, ettei kelvanneek kun kissal. Rautlaan koskest tuli joskus nättei

ahvenii. Oiva sai kerram melkeem pualkilose. Innostu niimpal, kum pulloim meni laakist pohjaa, eikä Oiva meinannu jaksaat vettäät ylös, lensi nokillas jorpakkoj ja vaatteeek kastus.

Usseem mentiim pluttaamaan Almar rantaa. Se oli ainova paikka, misä oli santapohja ja sopivam matalaa, kunnei osattu viäl uira. Sikkun opittii, uitiim Piirilän alla, misä oli niij jyrkkä ranta, et pysty sukeltamaan kuus seittämäm metrii syväl, ku hyppäs suaraan rantatöyräält. Muala oli savipohja, mihen oppos polvii myären. Kerran Nuotion Pentil lahres Oiva hyppäs pyykkilaiturilt pää erel. Mei ihmeteltiin mikäs sen tuli, kum pojan kontit vaaj jäi potkimaam pinnal. Esko sattu olemaal liki ja nappas konteist kiine ja nosti. Olikin viime tipas. Oivam pää oli painunu plinisavveej ja poika meinas tukahtuut. Naama oli viäl sikki sinine, kun savi oli ruakottup pois. Oiva haukko henkee, kun onkettu ahvena, ennenkum pysty eres kirroomaan.

Käpysottaa meik käytiim meijäm mettäs, misä oli pal hyvii kuusenkäppyi. Meittii oli viis kuus poikaa, et saatiin kaks joukkuet. Joskus tuli kipjöikin laakei, jos oli hiljakkoin satanu ja kävyt märkii ja painavii. Einolaj Jussi sai naseval laakin nokkas päälä, silmäkulmaas. Hetkem päästä silmä oli pisseelläs, sit vallan tukos. Aamul pojan naama oli kuulemma ollu niinkum pesukarhul. Silmäin ympärykset mustina.

Koulun alkamist sil syksyl venutettiin vissiim pari kol viikkoo työloman nimis. Tuli monen sortist harmii, mei huakailtii. Tahkon ja viskurin veivaaminen oli harmittavaist hommaa, tappuroitteminen vissiin kaikkein harmittavaisempaa. Vallankin sil, kuka joutu tappurin nokan alla ottamaan vastaan pahnoi ja akani. Tappuri lykkäs kauhjaa römmyy, kun tappuroittiin suavam pohjaa, mihen fiini mullanporo oli varissu. Ei meinannu ettees nährä, ja römy tunki joka läppee. Ehtool paita oli musta kun riihen tukko ja nokkaas sai niistäät tuntikaupal. Siält tuli räkäst mustaa mönjää niinkun katim paska. Sitä tappuroittamist piisas viikkokauret. Eikä vaan koton. Käytiin viäl naapureiskin ja pitkin kyllää.

Äh ja Puh

Täytyy heti alkuun selventää, mikä tämmöinen Äh ja Puh oikein on. Se on hyvin piänimua-
tone ja epävirallinen urheiluseura, joka on toiminu tääl Koishuhas. Ei se ol eres mikkään er yy ja siin on vaan kaks jäsenmaksuu maksamantont henkilöö. Alkujas se oli tommost kuntoliikuntaa, hiihtoo, pyräilyy, hölkkää ja käytiin monenlaisis kuntosapahtumis. Mut sit tost hirvenhiihrost ja juaksust tuli simmonen laji mitä harrastettiin melkein tosisamme. Mää luulen, et se oli 20–30 vuotta takaperin Somerol niit kaikkein enempi harrastettui lajei. Tääl oli virkkiäst toimivii mettästyseuroi mikkä järjästi noit kilpailui. Varsinkin Lammijärven mettäveikot ja Pajulan Jorri. Melkein joka viikonloppu talvisin oli kilpailut, kun ne niit vuaron perrään järjästi. Sit oli kesäsin viäl hirvenjuaksui. Parhail aikoin osanottajii oli satakunta. Jotkut muutkin järjästi kilpailui. Piakkalan Matin huushollin nurkil oli talvisin ainakin yhret kilpailut. Joskus päästiin piirin kilpailuihin, jopa Suomen mestaruuksist pääsi osa seuran jäsenist mitteloimään. Emmei ihan huipul päästy, vaikka kovin yritettiin, mut saatiin sentään joskus piäni lasinen lautanen palkinnoks. Kyl se röyhisti rintaa, kun toiset viä läpsytti kässiis. Mut kyl tääl Somerol oli Suomen mestareitakin. Ainakin Urho Lehti ja Arto Pyykkö voittivat hirvenhiihros mestaruure.

Mää kerron nyt, kuinka toi seura sai oikein nimes. Mei oltiin ton toisen seuran jäsenen (Vilho Pukkila) kans taas lenkil. Lenkki poikkos osan matkast Jokioisten puala. Ihmisis on kans ain simmosii koiranleukoi. Tääl Jokioisten puala yks tämmönen sit katteli meitin mennoo ja sano, et siin mennee Koishuhas urheiluseura ja kuuluu vaan äh ja puh. Voi se noist meitin nimistkin (Älli, Pukkila) tulla, mut kyl siin simmonen ähinä ja puhinakin on kun oikein mennään. Näit lenkkei tehtiin viikon aikan kolme

Ylitornion Pessalompolossa 1979 käydyissä hirvenhiihdon SM-kisoissa mestaruuden voittivat somerolaiset: nuortensarjassa Arto Pyykkö, ikämiehissä Urho Lehti. – Kuva kirjoittajan.

neljä, reilu kymmenen kilometrii, ja pyhänä vähän pitempi.

Seuran jäsenmäärä pysy näin piänenä, kun kulmakunnal muut ei alistunnu näin kovvaan rääkkiin. Mahtoks ne olla lahjakkaampi tyyppei, kun pärjäisivät melkein yhtä hyvin ja pääsivät osallistumaan hirvenhiihron Suomen mestaruusmittelöihin ilman tämmös rähkimist.

Meitil molemmil, kun on kans noit laulunposkii, niin ajateltiin, et täyty seural olla oma tunnussävel.

Laulamiseskin mei Pukkilan kans kouluajan kilpailtiin. Kun oli koulu-
laisten kulttuurikilpailut, Pukkila voitti ja mää olin toine. Mää olin sillon sitä miältä ja olen viäläkin, et Pukkila voitti sen takia, kun sel oli mukamas nätempi laulu. Se laulo sen Ku nuaruuren aika on ruusuinen... ja mää lauloin Seittämän veljesten laulun. Kun siin oli viäl se Simeoni, syntinen saatana kurjakin, sen takia mää hävisin. Mut täytyy tunnustaat,

et kyl Pukkilal kommia tenoriääni oli, kehukin et hän laulaa oktaavin ylipualta ukkosen.

Mut tämmönen tää meitin seuran tunnussävel on:

*”Kerran kun oltiin me Villen kanssa
talsittu teitä ja kiristeltä vöitä,
yhdessä Villen kanssa tuumattiin, eikös
siitä poiketa tuutinkil.
No, mikäpäs siinä, kun tuumasta
toimeen, tehtiin me kuppi ja sitten vielä
toinen.*

*Iltaa me siinä istuttiin ja pikkusen
herjaakin heitettiin.*

*Äh ja Puh , Äh ja Puh,
urheiluseura on mainio, juh.*

*Äh ja Puh, Äh ja Puh,
Koistuhdan urheiluseura, juu.”*

Tähän soppii hyvin Kauko Käyhkön laulaman tunnetun kappaleen sävel, mikä alkaa vähän samantapasil sanoil. Täsä sanotaan, et tuutinki, mut kyl se täyty, kun kovin reenattiin, pittää hyvin piänenä. Ei se sovi sillo. Kuntokin siin romahtais. Sit siin ov viäl simmonenki, et kulmakunnan ihmiset ottaa meitist esimerkii ja pittäävät simmosina itoleina, kun hoiretaan kuntoomme. Niin sekin velvottaa olemaan hyvin ihmisiks; sitä on kumminkiin vähä simmosena silmätikkuna. Kattoovat sillai vähä niinkun ylöspäin (n. 1,7–1,8 m) ja tekkeevät juur oikein.

Se olis hyväkin, kun jokanen harastas simmost omaehtost liikuntaa. Niinkun yks entine mestarihiiltäjä sano haastatteljal, et hän on potkinu käppyy. Tarkotti varmaan, et on liikkunu mettäpoluil. Se on mun miälestkin mukava paikka lenkkeillä. Nykysin hirvenhiihrot ja juaksut on jääny vähemmäl, ja tuntuu et on koko pitäjän alueel vähän simmonen suvantovaihe. Mut ei mei liikuntaa olla jätetty, kyl sitä jonkunlaist hölkkää täytyy tehreä, kun on koko ikäs liikkunu. Eikä laulut ol kokonaan jääny, mut kyl täl hetkel Pukkila taitaa olla korkkiammal tasol, koska se on viimevuasin näytelly kesäsin oikeen teatteris. Laulaa ja taitaa puhhuukkin jonkun sanan ,kun esiintyy siäl.

Luukkalan talon työnjuhlassa Someron Terttilässä 25. 3. 1946

*Luukkalan päärakennus puutarhan puolelta 1955.
Valokuva Osmo Salmia. Somero-Seuran kuva-arkisto.*

*Mm. Verner Brynolf Suominen
sai Maatalousseurojen Keskus-
liiton hopeisen muistorahan 30.
9.1945.*

Elvi Ainalinpään kokoelmista.

*Päivän juhla työn on juhla,
siksi säkeitä mä tuhlaan
kunniaksi juhlan tämän,
jotta juhla pysyvänä
jäisi jälkipolvillekin
muistohon ja sydämiinkin,
jaettiin kauan palvelulle
miehille ja myös naisille
ansiomitalinsa omat.
Nepä muistuttamassa ovat
vuosien työstä ahkerasta
runsahasta raadannasta,
jonka suoritti he tässä
Luukkalassa Terttilässä.*

*Heitä on nyt yksitoista,
joiden nimet yli loistaa
juhlapäivän taulussamme,
mutta tunnussanojamme
saavat samalla ne heistä,
jotka töiden, taiston peistä
vähemmän on heiluteelleet.*

*Luukkalassa on palvelleet:
Väinö Landen-Riuttala
vuotta kolmekymmentäkolme,
kytänyt ensi palkintoja
leikkuukoneen on ajaja
aisoissa myös multapohtimen
on hän kiinni kuin hohtiminen
hevosmies on halustansa
ja asuu omassa Riuttalassa.
Lisäksi muistaa hän Loukkon-
pään, sinne katseensa kiinnittää.*

*Veljensä Aku Landen
kolmekymmentäyksi vuotta.
Hänet talo tilalle ottaa
silloin kun ei ole pehtoria.
Siten hän isännän tehtäviä
hoidellut on silloin, tällöin.
Tekee mitä tarvitaan milloin,
hevosta milloin on ajamassa,
milloin paikkoja korjaamassa.
Käyttäen kirvestä vasarata*

Elonleikkuussa Hossojan pellolla vasemmalta takana Kustaa Leino, Stefanus, Verner Salminen, ???, >Juho Pietari Tamminen, ?, Erland Lintunen, ?, August Landen, Frans Sahramo, Väinö Landen, Verner Suominen,? ja Matti Lintunen. Edessä vasemmalta Lempi Eskolin, Maija Lintunen, Eskolinska ja hänen kaksi tyttärtään, Iida Blom-Suominen.

Matilda ja Frans Sahramo ja lapset Aino ja Matti 1927.

*näyttelee seppää taitavata.
Auki perunavakoja ajaa,
on Metsolan omistaja.*

*Kolmanneksi Verner Suominen
palveli 27 vuotta.
Käytännön mies, toden totta!
Kylvökonetta taidoin ajaa
puimahuoneen on syöttäjä,
osaa aukaista lapiolla ojaa,
on kyntänyt ensi palkintoja.
Ompi peräti tunnollinen,
rintansa on rauhallinen,
asuu perheineen Kiviojassa,
pellot Takamaa ja Hossoja.*

*Frans Sahramo neljäntenä,
hänet tiedämme tallimiehenä,
sitten voutina huolehtivana.
Nyt Levonpellon omistaja
Luukkalan metsiä vartioipi,
palvelusaikansa laskea voipi
olevan kaksikymmentä vuotta.*

Iida ja Verner Suominen.

*Kustaa Nurmi Härksuon poikia
hän on halkomies oikea
metsässä on kuin kotonansa
metsän sylissä on onnessansa.
pelloilla on hän kuormihin
nostaja
ojien sarkain syrjien näyttäjä.
Olemus loistaa hyvänsuopuutta,
palveli yksitoista vuotta.*

*Vilho Oja-Uuro, kuudes,
tunnettu luonteen rauhalli-
suudessa.
Pehtorina palvelut 10 vuotta.
Häneen talo voipi luottaa,
toimessaan on hän tunnollinen
ripeäotteinen, rehellinen,
tarttuvi työhön tarvittaissa
sattuman töissä vaiheikkaissa.*

*Sodan äskettäin riehuessa
näimme me sodan kaaoksessa
Sahramon ja Väinö Landenin
Oja-Uuron ja Verner Suomisen.*

*Sahramo kotiutui ensinnä
ja riensi talon heinäa näyttämään
sen piti hän velvollisuutenaan.*

Kuvat Elvi Ainalinpään.

Fanni Jokisalo ja Fanni Landen.

Salli Hellgren.

*Kunnianaisia on viitisen.
Ensinnäkin Alina Törrönen
palveli 28 vuotta.
Nuo vuodet eivät menneet suotta
hän on taitava keittäjäntärenä
niin myös sairaanhoitajattarena.
Nauttivi hyvästä palvelusta
ei pyydä, vaadi tunnustusta.
Aloitti karjakon riuskaa latua,
syntyjään omi karjalatar
Värsilän vesirikkailta mailta.
Oppikoulu ja kansanopisto
hänet myös kulttuuriin opasti.*

*Fanni Landen-Mellinen
ompi nyt onnellinen
emäntänä kodin oman.
Palvelusajan verrattoman
suoritti hän 19 vuotta.
Parisen vuotta juoksuplikkana,
ja 17 vuotta navettatyttönä,
apulaisena keittiössä,
ja monessa muussa tehtävässä,
aina työnsä suorittain taidolla,
tunteella hillityllä ja aidolla.*

*Matilda Landen-Sahramo,
Fanni Mellisen sisko,
palveli vuotta viisitoista.
Osoitti kuntoa aikamoista,
ollessaan navetta-apulaisena,
ja sitten naimisissa ollessaan,
Sandra-tyttären oikeana kätenä.*

*Tilda, hän oli kätevä
leipomisessa ja pyykinpesussa.
Fanni ja Tilda, tuo sisarpari
olivat vanhan emäntä Marin
palvelijattaret parahimmat,
joutuisimmat ja mieluisimmat.*

*Kymmenes omi Hellgrenin Salli
hän on tavallaan karjakon malli,
ensin hän oli apulaisena,
sitten karjakkona itsenäisenä.
Kyllä hän saa puhdasta aikaan,
sen huomaa, kun katselee Taikaa
ja kyllä hän osaa heruttaa Korua.
Ei sitä flikkaa passaa torua.
Innostuen työhönsä perin juurin
on myös hevosajaja suuri.
Ei hän useinkaan tunne kipuja
hoitelee taidoin myös tipuja.
Palveli vuotta yksitoista.*

*Osoa varsin monipuolista
näytteli Lempi Eskoliini.
Hän ei ollut liian fini,*

Väinö Landen.

*lämmittää saunan, pesee pyykkiä
hyvä on myöskin lypsäjä,
hoitelee kanoja terhakkana
ja on talossa auttajana
yhdessä asiassa ja toisessa.
Kaipauksessa aikamoisessa
oltiin, kun muutti hän Metsolaan
orpoa Akua auttamaan.
Ehti toimia täällä 10 vuotta.
Esteri ehti Luukkalassa palvella
vuosia kahdeksan,
kun häntä tuli avioksi hakemaan
Pietari Tamminen.
Sinne hän meni ja mennessään
vain lauleskeli.*

*Amanda Hellgren Lautelasta
Luukkalan saunavihdoista vas-
taa, tekee myös vispilöitä.
Anna Frosterus, tilapäisauttaja
ompi lupsakka luutain punoja.
Vilhelm Oja-Uuro, vaari
ompi vanhus vallan raari,
korjaa taitavasti siloja.
Pienemmän aikaa ollehista
monet ovat ahkeria sekä
varsin kiitettäviä.
Niinpä Leivo ja Seinänen
ansaitsevat kiitoksen.*

*Rauhan, hyvän omantunnon
saapi, ken näyttää luonnon
arkisissa tehtävissä
ja joka käytöksessä
osoittavi ihmisyyttä,
jaloutta, rehellisyyttä.
Jalous on taivahalta
julkiselta Jumalalta
siksi sitä anelkaamme
hartahasti rukoilkaamme.
Itseämme kasvattaaksemme
itsekkyyttä vaimentaaksemme,
hiominen hyväks koituu
luontemme, se kristalloituu.*

*Elo ompe koulu suuri,
kasvatus on onnen juuri.
Senpä taikavoiman kautta
saamme palvelurakkautta.
Juhlamieli juhlassansa
olkoon tänään Luukkalassa.*

(Toimituksen lyhentämä.)

Fredrik Miekkavaaran elämästä

**Fredrik Miekkavaara otatti
itsestään kuvan Pohjois-Ameri-
kan Yhdysvalloissa 1920.**

–Kuva kirjoittajan.

Fredrik Miekkavaara syntyi nahkuri Fredrik Virtasen ja hänen vaimonsa Marjaana Aulenin perheen esikoisena Someron Lautelassa 29.8.1878. Marjaana-äidillä oli kahdeksan lasta, ja hän toimi myös kyläkättilönä (paarmuska), tulipa hänelle Kättilölehtikin. Toimeliaasta perheestä kasvoi monta lahjakasta ja monitaitoista kansalaista: tuli opettajia, tuli maanviljelijöitä ja emäntiä, jotka innokkaasti kehittivät yhteiskuntaa ja maataloutta, pitivät kursseja ja toimivat neuvoina. Miekkaavaaran sisar Eeva Salakari toimi Terttilän koulun opettajan viisitoista

vuotta.

Vuosisadan vaihteessa nuori Fredrik lähti kansanopistoon ja maanviljelyskouluun. Hän kävi tarkastusassistenttikurssin ja vieläpä ruotsinkielisen karjanhoitokurssin. Pikkuveljensä Johanneksen kanssa Fredrik otti sukunimekseen Miekkaavaara. Morsiamekseen hän löysi kättilö Lyyli Airisen Sauvosta, ja häät vietettiin 1908. Nuori perhe lähti esikoispojan synnyttyä Amerikkaan, missä syntyi tytär.

Amerikassa Fredrik toimi mm. sanomalehtien avustajana ja toimittajana. Hän kirjoitti kaunokirjallisia kertomuksia Brooklynin lehtiin Viesti ja Valoa kohti ja New Yorkin Uutiset. Kaliforniassa Fredrik suoritti Korotna Institut -kurssin ja toimi Suomalaisen Edistysseuran esimiehenä 1919–20 Los Angelesissa.

Amerikassa perhe vietti toistakymmentä vuotta ja palasi 1920-luvulla Suomeen. Lyyli-äiti osti 1924 Uudenkaupungin Synnytyslaitoksen ja johti sitä vuoteen 1948. Isä Fredrik otti seitsemäksi vuodeksi toimen Nahkateollisuus Oy:n konttorissa, suoritti keskikoulun ja kävi hieromakursinkin.

Perhe asettui Helsingin ja Uudenkaupungin jälkeen Naantaliin 1940-luvulla. Perheen poika valitsi sotilasuran, eteni majuriksi ja kaatui isänmaan puolesta 1944 Teikarissa. Häneltä jäi vaimo ja kaksi pientä lasta. Tytär valmistui hammaslääkäriksi, perusti perheen ja teki pitkän elämäntyön Naantalissa.

Fredrikin suuri kiinnostus maanviljelyä kohtaan säilyi. 1940-luvulla Fredrikillä oli myös Somerolla Uutelanmäessä punainen huvila, jota ympäröivillä niityillä hän kasvatti mustia karakul-lampaista. Hän kirjoitti paljon juhlarunoja sekä muistorunoja lapsuutensa maisemissa ja käytti taiteilijanimeä Fred. Miekka-Vaara.

Ajasta iäisyyteen Fredrik Miekkaavaara siirtyi 84-vuotiaana Naantalissa 23.3.1962. Puoliso seurasi häntä vuoden sisällä.

Vanhalan tulipalo

Vanhalan ensimmäinen päärakennus, joka purettiin 1920-luvulla uuden tieltä. Kuvassa Kaarlo ja Fanni Hovila sekä lapset Alpo ja Maire. – Kuva Sirkku Kurkikankaan.

Vellinkil, vellinkil! kilkatti vellinkello joka arkipäivä kello 12. 18.5.1935 sen tahti oli toinen, hätäinen: tulipalo, tulipalo. Omat muistoni tapahtumasta puuttuvat, mutta perheessä on kerrottu paljon tuosta toukokuisesta onnettomuudesta, joka tuhosi melkein uuden kaksikerroksisen päärakennuksen. Tänä päivänä silminnäkijöiden kertomukset ovat vähissä, mutta tätini Aira Tuomola (s. 1918) muistaa kaiken tarkasti ja on vanhemmiten usein palannut tuohon tuuliseen kevätpäivään. Onnettomuus on muuntautunut tarinaksi.

Koulu oli juuri loppunut ja Tapani Aura oli tullut aloittamaan kesälomaa Vanhalaan. Nuoret olivat yläkerrassa ja Tapani katsoi ulos ikkunasta. Mitä ihmeen harmaata ikkunan edessä

leijuu hän ihmetteli ja Aira kertoo ajatelleensa, että kevätsiivousta tekevät ”mujit” tomuttivat ja hakkasivat pölyjä pihalla.

Sen ajan vireästä talonpidosta ja monimuotoisesta elämäntavasta kertovat askareet, joissa väki ahersi: Hilma Rajala paistoi lätyjä keittiössä, Aapeli, jonka sukunimeä en tiedä, rakensi rekolin, puutarhan, reunaan uutta pikkukanalaa, miehet olivat toukotöissä Perussuolla, naiset tekivät suursiivousta, kuten jo tuli kerrottua, isäntä oli lähtenyt Fordillaan Osuuskassan kokoukseen Joensuuhun ja nuoret pelasivat yläkerrassa.

Päärakennus oli uusi, kaksikerroksinen, aumakattoinen korkealla luonnonkivijalalla seisova, valokuvista päätellen hyvin sopusuhtainen talo, joka oli rakennettu vanhan

asuinrakennuksen viereen. Isossa talossa ei ollut vesijohtoa, mutta lämmityksessä kokeiltiin ihmeellistä riviunijärjestelmää, jossa oli koko taloa varten vain kaksi pesää. Siitä vanhastakin, herassöötinkin aikaisesta, rakennuksesta minulla on jonkinlainen, yhdestä valokuvasta ja kertomuksista muodostunut kuva: Matala valkoinen, pitkänomainen talo, jonka suurta lasikuistia isot omenapuut ja jättimäinen vaahtera varjostivat. Sen kauniin talon kohtaloksi tuli purkaminen uuden tieltä, ja uuden kohtaloksi tuli tulipalo, tämän jutun varsinainen aihe. Vanhaa taloa ei tulipalon aikaan enää ollut, sen hirret oli numeroitu ja kierrätetty uudistaloksi Mäntylän pihapiiriin.

Hilma siis paistoi lätyjä, kun kello tuli kaksitoista. Aapeli ryntäsi

Lempi Ojanen palaneen rakennuksen kuistilla.
Kuva kirjoittajan.

Hilma Rajala Hely-koiransa kanssa. Leikkimökistä tuli Hilman asunto tulipalon jälkeen.
Kuva kirjoittajan.

Fanni ja Kaarlo Hovila ja lapset Alpo sekä Maire.
Kuva kirjoittajan.

sisään ja sanoi että ”korsteenin juurest tulee valkja”. Hätä alkoi. Serafiina Wilenius, eläkeläistäti, juoksi soittamaan vellikelloa, mutta koska kello oli juuri kaksitoista, sen luultiin tarkoittavan päivällisaikaa, ja vasta kilkutuksen jatkuessa ja jatkuessa ympäristössä huomattiin soitto palohälytykseksi. Palokunta soitettiin puhelimella ja Kaarlo Hovila sai tiedon palosta astuessaan Osuuskassan ovesta sisään. ”Vanhala palaa”, sanoi joku.

”Ei pitäisi, olen sieltä juuri tulossa”, oli ensimmäinen, itsesuojelua kuvastava lausahdus, mutta uskottava oli. Kalle-isäntä lähti hurjaa vauhtia kotiin ja perään ennättänyt Into Hovila kertoi myöhemmin Fordin kulkeneen kahdella pyörällä mutkissa. Kotona jo toimittiin. Eläessään vielä Vanhalassa Lempi Ojanen kertoi, että naiset ottivat ämpäreitä ja tekivät ketjun pihalle kaivosta vintille, jonka muurin halkeamasta palo oli syttynyt.

Miehet tulivat täyttä laukkaa Perussuolta ja alkoivat tyhjentää alakerran huoneita. Kun isäntä ennätti pihaan, oli Aira-tytär häntä vastassa kamfertipullon kanssa. ”Kassakaappi ulos!” huusi isäntä ja tunki kuistilta palavaan taloon. Konttorikamarin ikkuna rikottiin ja painava rautainen kassakaappi saatiin nurmikolle monen miehen voimin.

Ensimmäisenä vieraampana paikalle ennätti Palikaisten paroni

miehineen ja ruiskuineen. Hirsjärven Kartanosta tultiin ja väkeä alkoi kerääntyä. Emäntä Fanni Hovila ei kestänyt huolella rakentamansa kodin tuhon katselemista vaan meni itkemään kivinavetan taakse. Vieläkö palaa, hän vain kyseli. Maire Hovila (Maasilta), joka toimi pankkineitinä Joensuussa oli jollakin kyydillä päässyt kotiin ja lohdutteli toivotonta äitiään.

Kun palokunta lopulta tuli, ei voinut tehdä muuta kuin suojella aivan vieressä ollutta pakarirakennusta. Se säästyi, onneksi tuuli Hirsjärvelle päin. Mikään muukaan talo ei syttynyt, vain suuri vaahtera paloi puoliiksi. Aira on kertonut, että hän yritti hakea yläkerrasta omia tavaroitaan, mutta liekit tulivat vastaan. Portaita alas tullessa Aarne Hovila, Hirsjärven kartanon isäntä, oli vielä menossa ylös, mutta juuri silloin yläkatto putosi. Kukaan ei kuitenkaan loukkaantunut. Paljon tuhoutui, ja ihmeellisiä tavaroita pelastettiin: keittiössä ollut koiran peti oli ulkona salin suuren palmun vieressä. Kasvin kantaminen oli ollut Airan ja Jalmari Mäkisen urotyö. Palmu oli sata vuotta vanha, ulottui kattoon ja oli tullut taloon Lautelan Tuohimäestä Fanni-emännän mukana. Muutakin kummallista kerrotaan. Jälkisammutustöissä palokuntalaiset löysivät kellarin kotiviinivaraston ja ulkona olevien tavaroiden kimpussa liikkui ventovieraita pitkäkyntisiä.

Vanhalan sisustus jäi viimeistelemättä sodan takia. Kuvassa Aira ja Urho Tuomola poikansa Ilkan ristiäisissä 1940. – Kuva kirjoittajan.

Vanhalan päärakennus 1940-luvulla. Hirsiseinät rapattiin 1950-luvulla.
Kuva kirjoittajan.

Vanha korulipas oli kauniisti kiven päällä, mutta tyhjänä.

Radion ilta-uutisissa sitten kerrottiin Hirsjärven Vanhalan palosta Somerolla. Uutisia kuuntelivat talon pojat, Alpo Kurkijoen maamiesopistossa ja Jouko Turussa koulukortterissaan. Meeri Hovila (Jäntti) asui samassa paikassa ja on kertonut, että Jouko rupesi itkemään, iso lukiolainen poika.

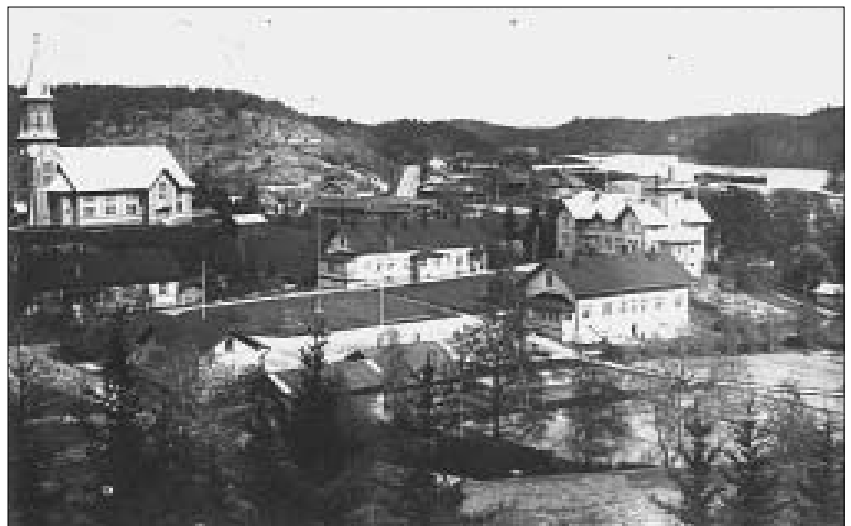
Palon jälkeen

Aapeli sai pikkukanalan valmiiksi ja siitä tuli idyllinen väliaikaisasunto nuorisolle, matalalla olevat ikkunariivit ja pyöreä pönttöuuni tekivät olon viihtyisäksi. Pelastetuilla esineillä sisustettiin isäntäväelle koti pakariin, Edla Hovila antoi omille pojilleen hankkimiaan kappioita liinavaatteiksi. Alkuaikojen öitä oli vietetty Hirsjärvelä. Palmu sai turvapaikan Hirsjärven salista, Hilma muutti nukkumaan leikkimökkiin. Jouko tuli kotiin ja kaivoi tuhkasta palkintolusikoitaan ja uutta taloa alettiin suunnitella. Heikki Siikosen arkkitehtitoimistolta tilattiin

piirustukset, arkkitehti itse kävi suosittelemassa päärakennukselle toista paikkaa puutarhan taakse, mutta Kalle halusi rakennettavan vanhan kivijalan päälle. Itse hän ei uutta taloa aivan valmiina nähnyt, koska kuoli jo

vuonna 1937.

Omasta lapsuudestani muistan kotini uutena, sisältä hirsiseinäisenä, melko tyhjänä talona, jonka vintissäkään ei ollut mitään. Vintin tuuletusparvekkeella leikimme ja ihmettelim-

Kurkijoki 1934. Maatalousopisto, jossa Alpo kuuli radiossa uutisen kotinsa tulipalosta. – *Kuva kirjoittajan.*